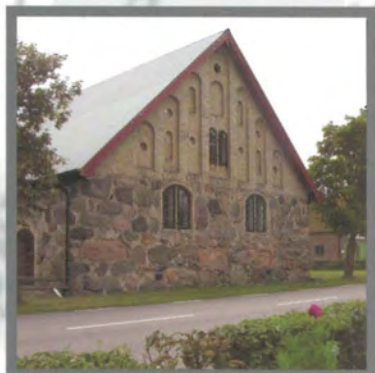

MÖRARP

BEVARANDEPROGRAM

Text: Jonas Haas, Karin Gustavsson, Helsingborgs museer/Kulturmagasinet

Foto: Jonas Haas, Helsingborgs museer

Kartor: Christina Andersson, Stadsbyggnadskontoret

Övriga kartor och flygfoton: Stadsbyggnadskontoret

Layout: Siv Hellmark, Stadsbyggnadskontoret

Tryck: Bergstens Tryckeri AB, Helsingborg, 2004

© Helsingborgs stad, Bevarandeplanskommittén, 2004

ISBN 91-87274-28-0

Framsidas omslagsbilder:

DETALJ UR BUHRMANS KARTA FRÅN 1684 *Källa:* Krigsarkivet i Stockholm

BRANDSTATIONEN, STALLARNA, VILLA – GJUTAREGATAN I

Foto: Jonas Haas, Helsingborgs museer

Baksidas omslagsbild:

MÖRARPS JÄRNVÄGSSTATION KRING FÖRRA SEKELSKIFTET:

Källa: Helsingborgs museer

Bevarandeprogram för MÖRARP

Antaget i kommunfullmäktige
den 22 september 2004

Helsingborgs stad
Bevarandeplanskommittén

Innehåll

Förord	3
Inledning	5
Syfte	5
Kulturhistorisk värdering	6
Bevarandeprogram, lagstiftning och bygglovshantering	7
Mörarps historia	
Förhistoria	9
Ortnamnet Mörarp	10
Vägnätets betydelse	10
Gästgiveri- och tingsorten Mörarp	11
Järnvägssamhället Mörarp	12
Mörarps kommun	13
Särskilda byggnader i Mörarp	
Mörarps kyrka	14
Tingshusområdet med stallar	15
Mörarps skolor	16
Bankbyggnaden	18
Caltexmacken	19
Bebyggelse i Mörarp	
Lantmannabebyggelse, 1800 - ca 1910-tal	20
Tidig villabebyggelse, 1900 - 1920-tal	24
Funktionalism och modern enkelhet, 1930 - 40-tal	27
Tjänstemannanvillor, 1950 - 60-tal	30
Katalogvillor, 1970 - 2000-tal	34
Litteratur	37
Förteckning över alla klassificerade fastigheter	39
Kartbilagor	41

Förord

Sedan 1979 har bevarandeplanskommittén i Helsingborgs stad uppgiften att ta fram bevarandeprogram. Programmen ska vara underlag för samhällsplanering, sprida kunskap bland boende, fastighetsägare och andra intresserade om Helsingborgs bebyggelsemiljöer, samt stimulera till ett gott förvaltande av byggnader och miljöer i staden.

Föreliggande bevarandeprogram över Mörap har ett antal föregångare: Bevarandeprogram för Helsingborgs stadskärna (fastställt av kommunfullmäktige 1985), Råå (1991), Västra Tågaborg (1995), Olympia - Slottshöjden (1997), Drottninggatan - Pålsjö (1998), Wilson Park (1999), Ramlösa (2000) samt det reviderade och utökade programmet för stadskärnan (2002). Dessutom finns ett kulturminnesvårdsprogram för hela kommunen, antaget 1991.

Arbetet med bevarandeprogrammet för Mörap inleddes sommaren 2003 under ledning av bevarandeplanskommittén. Kommittén har fem ledamöter. Ordföranden utses av kommunstyrelsen, två ledamöter utses av byggnadsnämnden och två av kulturnämnden.

För inventering, fotografering och manuskript har byggnadsantikvarie Jonas Haas från Helsingborgs museer/Kulturmagasinet svarat. I arbetet har även stadsantikvarie Karin Gustavsson deltagit, tillsammans med övriga tjänstemän knutna till kommittén, biträddade stadsarkitekt Annika Cronsioe, planchef Kerstin Nilermark och f d exploateringschef Bengt Lindskog.

Helsingborg i augusti 2004

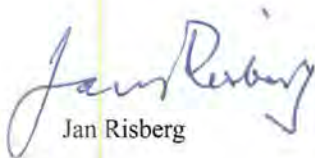
Bergt Larsen
Bevarandeplanskommitténs ordförande

Bo Thente

Anne Malmgren

Jan Risberg

Josefin Forsberg

Mörap från ovan år 1939

Mörap från ovan år 2000

Inledning

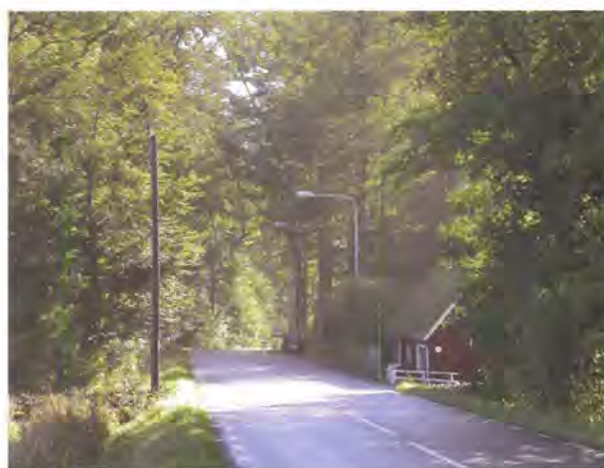
Mörarp ligger ungefär en mil öster om Helsingborgs centrum, 45-55 meter över havsytan. Ortsnamnet Mörarp finns skriftligt belagt från 1100-talet men platsen har troligen varit bebyggd betydligt tidigare.

Om detta vittnar flera fornminnen, som gravhögar, i trakten. Idag bor det ca 2400 personer i Mörarp, varav de flesta pendlar till annan ort för att arbeta. Det omgivande landskapet präglas av åkerbruk på svaga åssluttningar. Mellan två av dessa rinner en bäck som delar samhället i två delar, och längs bäcken går även järnvägen.

Dagens Mörarp bär spår från flera olika epoker, och liknar på så sätt många andra mindre samhällen. Ny och äldre bebyggelse finns blandad. Kring kyrkan finns ett antal äldre karaktärsbyggnader som utgör rester från ortens långa historia. Villorna har dominerat byggandet under det senaste århundradet.

Mörarps läge i inlandet öster om Helsingborg

Rosenlundsvägen och infarten till Mörarp från väster. Precis före skogen ligger "Petters minne", ett gathus som tillhör den äldsta bebyggelsen i Mörarp.
Mörarp 2:16, Rosenlundsvägen 39

Syfte

Kulturmiljön i Mörarp visar hur samhället har utvecklats från kyrkby till modernt villaområde. Många olika epoker finns företrädade i ortens byggnadsbestånd, där det senaste seklets villabyggande dominerar, men även äldre bebyggelsemiljöer finns representerade. Bevarandekommitténs arbete syftar till att lyfta fram och tydliggöra värdena i denna levande kulturmiljö.

Detta bevarandeprogram har som uppgift att vara ett hjälpmedel i kommunens ärendehantering. Det ska underlätta bedömningen av bygglovsärenden och andra åtgärder som berör bebyggelsemiljön. Bevarandepro-

grammet ska förtydliga de kulturhistoriska och arkitektoniska värdena, så att dessa uppmärksammas vid stadsplanering och bygglovshantering. Ett annat syfte med bevarandeprogrammet är att sprida kunskap om de kulturhistoriska värdena bland husägare och boende i området, samt att öka intresset för att miljön vårdas och tas om hand på ett bra sätt. Arbetet ska ge en historisk och kulturell förankring som gör vår närmiljö och omgivning gripbar och förståelig av alla. En levande och välkänd kulturmiljö stärker medborgarnas identifiering med den egna orten och engagemang i denna, vilket är en av grundförutsättningarna för ett demokratiskt samhälle.

Kulturhistorisk värdering

Byggnaderna i Mörarp har klassificerats i tre grupper. *Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§, Byggnader av kompletterande värde, och Övrig bebyggelse.* Dessa klassificeringar motsvaras på kartan av färgerna rött, gult och vitt (omarkerat). Klassificeringen har gjorts i relation till övriga byggnader inom Mörarp och ska därför inte jämföras med liknande klassificeringar i andra områden.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Byggnader som anses särskilt värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. I Mörarp gäller detta främst äldre bebyggelse i gott ursprungligt skick, utan ändringar som minskat det kulturhistoriska värdet.

Byggnader av kompletterande värde:

Alldagligare vardagsbebyggelse med kulturhistoriskt värde, som på något sätt är föredömligt väl bevarad och där eventuella till- och ombyggnader är anpassade till byggnadens karaktärsdrag så att dessa inte har försvunnit eller förminskats. Klassificeringen omfattar även bebyggelse med något förvanskade karaktärsdrag, men som genom sin ålder och anknytning till ortens historia ändå anses ha ett stort kulturhistorisk värde.

Övrig bebyggelse:

Bebyggelse som antingen är så pass ny att den ännu inte anses ha ett kulturhistoriskt värde, eller där värdet väsentligt har förminskats genom mindre väl anpassade ändringar.

Klassificeringen grundar sig på ett komplex av värden som kan delas in i tre grupper: dokumentvärden, upplevelsevärden och övergripande/förstärkande värden. Till dokumentvärdena räknas byggnadshistoriska, teknikhistoriska, samhällshistoriska, personhistoriska värden m m. Dessa värden är absoluta, objektiva och kan lätt jämföras med motsvarande värden i byggnader från andra områden eller regioner. Ålder är här ett värde, men inte i sig själv utan i relation till andra värden och upplysningar om byggnadernas historia. Värdena kan berätta om tekniska innovationer i konstruktionen, planlösningar, byggnadsdetaljer, på vilket sätt byggnaden har använts, vilka samhällsfunktioner som bedrivits i byggnaderna, hur man levt och umgåtts, betydelsefulla personers födelsehem etc. Samtliga dokumentvärden belyser på olika sett olika sidor av den historiska utvecklingen i ett område.

Till dessa dokumentvärden kan läggas upplevelsevärden. Upplevelsevärden kan vara självständiga men också verka förstärkande på övriga värden, ofta är de oberoende av ålder. En byggnads arkitektoniska värde är ett sådant, bedömt efter såväl estetiska kriterier som efter de förutsättningar som gives utformningen. Bland upplevelsevärdena räknas också patina, symbol- och identitetsvärden liksom traditionsvärden. Värdet är viktigt som ett rent kvalitetsvärde, för skönhetsupplevelsen och som förebild för nybyggnation. Ett annat värde är kontinuitetsvärdet som kan finnas i en annars betydelselös byggnad om den ändå genom sin närvaro beskriver en kontinuitet i samhället.

Övergripande dessa både värdekategorier finns begrepp som verkar förstärkande på de övriga. Äkthet, autenticitet, är ett sådant värde, grundat dels på graden av ursprunglighet, helhetskaraktär, dels på en bedömning av äkthet. Kvalitetsvärden avseende såväl konstruktion, byggnadsmaterial, arkitektur m m är en viktig övergripande aspekt på samma sätt som graden av sällsynthet eller representativitet. Sällsynthet har länge setts som ett förstärkande värde vid en bedömning vilket även representativitet numera anses vara. Det som är karaktäristiskt för en tid kan vara utan betydelse för dem som lever i dess samtid men av ett annat och större värde för kommande generationer.

Klassificeringen grundar sig på en sammanvägning av dessa värden och därefter har en gradering i tre steg gjorts; dels den "högre" kategorin kallad *Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§*, dels den "lägre" kallad *Byggnader av kompletterande värde*. Den tredje gruppen; *Övrig bebyggelse*, saknar för den skull inte kulturhistoriskt intresse. Oftast har de hamnat utanför klassificeringen på grund av förvanskade om- eller tillbyggnader men under dessa finns inte sällan slumrande kvalitéer. Vid framtida ändringar bör strävan vara att åter skapa och förstärka de kulturhistoriska värdena. Även nyare bebyggelse som tillhör denna grupp kan i framtiden komma att omvärderas då grunden för värderingarna hela tiden ändras.

I detta bevarandeprogram har inte gjorts någon inventering och klassificering av grönytor och växtlighet. Miljöbalken inrymmer ett allmänt biotopskydd (7 kap 11§) som främst är inriktat på att skydda olika livsmiljöer för hotade djur- och växtarter. Biotopskyddet gäller dock även för andra skyddsvärda miljöer som har ett kulturhistoriskt värde, som alléer, källor, odlingsrösen, pilevallar, våtmarker, stenmurar och åkerholmar. Även den stora lövskogen som breder ut sig på ömse sidor om Rosenlundsvägen, vid västra infarten till Mörarp, betraktas i detta sammanhang som skyddsvärd miljö.

Bevarandeprogram, lagstiftning och bygglovshantering

Kulturarvet och kulturmiljön är en del av välfärden i det samhälle vi lever i. Det är en gemensam tillgång som delas av alla. Alla har en skyldighet att förvalta detta arv och denna tillgång på bästa möjliga sätt. Lagen om kulturminnen (KLM) inleds med en s k portalparagraf:

"Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön."

Länsstyrelsen fattar beslut enligt Lagen om kulturminnen om vilka byggnader som ska skyddas som byggnadsminnen, den starkaste form av skydd en byggnad kan få. För att en byggnad eller miljö ska förklaras som byggnadsminne ska den anses vara synnerligen märklig och ha ett nationellt intresse. Ingenting får ändras, rivas eller tillföras ett byggnadsminne utan tillstånd från länsstyrelsen, och fastighetsägaren har skyldighet att underhålla byggnaderna så att det kulturhistoriska värdet inte förminsкас. Kulturminneslagen reglerar också skyddet av kyrkobyggnader och kyrkogårdsmark som anlagts före 1940. Även fornlämningar skyddas av Kulturminneslagen och får inte tas bort utan länsstyrelsens tillstånd. I Mörap finns inga byggnadsminnen. Kyrkobyggnaden och kyrkogårdsmarken omfattas av kulturminneslagen.

Plan- och Bygglagen (PBL) är ett kommunalt redskap som reglerar hur städer, samhällen och landsbygd skall planeras och bebyggas på ett sätt som tillgodoser såväl det allmännas som den enskildes intressen. PBL innehåller också möjligheter att säkerställa kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Det tredje kapitlet som innehåller krav och regler på byggnader inleds med att byggnader *"skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen"* (PBL 3:1§).

Den paragraf som ligger till grund för den "högsta" klassificeringen i bevarandeprogrammet är den tolfte paragrafen i tredje kapitlet (PBL 3:12§):

"Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas".

På kartan har sådana särskilt värdefulla byggnader markerats röda. Bebyggelsen i Mörap har vidare kategoriserats som "Byggnader av kompletterande värde för miljö" samt "Övrig bebyggelse". Även för sådana byggnader kan PBL 3:12§ vara tillämplig, antingen genom sina egna kvaliteter eller som ingående i "bebyggelseområde av denna karaktär".

Den så kallade varsamhetsparagrafen, PBL 3:10§ lyder:

"Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara." Detta gäller alltså alla byggnader, inte bara de som markerats i bevarandeprogrammet, även om en klassificering ger extra tyngd åt kraven på varsamhet.

Vid bygglovsprövning bedöms huruvida den önskade byggnadsåtgärden överensstämmer med detaljplanebestämmelser och med PBL:s generella regler, bl a med hänsyn till trafik, stads- eller landskapsbild och förhållanden på granntomter och i omgivningen.

Förutom bygglov krävs vanligen också en bygganmälan, varvid byggherren har att redovisa hur man uppfyller tekniska egenskapskrav etc, i vissa fall även hur man uppfyller de ovannämnda kraven på varsamhet och skydd mot förvanskning. Det åligger den enskilde byggherren att följa de ovannämnda lagreglerna enligt PBL 3:1§ och 3:10§ i rimlig utsträckning även i de fall då ingen bygganmälan krävs.

Bevarandeprogrammets klassificeringar utgör ett underlag för att hävda kulturhistoriska värden med stöd av PBL. Vid detaljplanläggning eller upprättande av områdesbestämmelser kan juridiskt bindande skydds- och varsamhetsbestämmelser meddelas. Skyddsbestämmelser, vanligtvis betecknade med q, brukar förenas med rivningsförbud. I vissa fall tillämpas även Q (kulturreservat) t ex i samband med byggnadsminnen, där bevarandetresset är det centrala och byggnadens användning är underordnad detta intresse. I planbestämmelserna kan dessutom ges konkreta utformningskrav i fråga om material och utförande, liksom att bygglovsplikten kan utökas. Exempelvis kan underhållsåtgärder, trädgårdsskötning m m göras lovpliktiga där detta anses befogat. Innan nya detaljplaner eller områdesbestämmelser antas, måste berörda fastighetsägare få möjlighet att yttra sig, t ex angående de praktiska och ekonomiska konsekvenserna av de föreslagna skydds- och varsamhetsbestämmelserna.

Bevarandeprogrammets klassificering gör att man vid bygglovsprövning tar stor hänsyn till det kulturhistoriska värdet och det är dessa kriterier som styr vilka förändringar som kan godtas. Klassificeringen innebär inte automatiskt någon utökad bygglovsplikt. Däremot kan bedömningsgrunden förändras angående vilka yttre åtgärder som väsentligt ändrar byggnadens karaktär och därigenom kan anses bygglovspliktigt, t ex vid ommålning, fönsterbyte eller ändring av skorsten och andra bygg-

nadsdetaljer. Vad som anses ändra byggnadens karaktär och således är bygglovspliktigt avgörs från fall till fall. Säkrastr är att kontakta stadsbyggnadskontoret för ett förhandsbesked innan man planerar för mycket. Både stadsbyggnadskontoret och Helsingborgs museer kan ge värdefulla råd inför underhåll, ombyggnader och dylikt.

För eventuella extrakostnader finns mindre bidrag att söka från både Helsingborgs stad och länsstyrelsen. Ordinärt underhåll är varken bygglovspliktigt eller bidragsberättigat, bidraget ges istället som ett stöd och uppmuntran för speciella kulturhistoriska insatser av större mått (t ex om man vill återskapa en fasad i ursprungligt skick) men ibland även för merkostnader vid extraordinärt underhåll. Underhåll är en investering som speciellt i kulturhistorisk bebyggelse ger ett långsiktigt mervärde.

Mörarps historia

Förhistoria

Ett 30-tal registrerade fornfynd i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister berättar om Mörarps äldsta historia. Fyndkartan visar på ett jämnt spritt material, främst utanför Mörarps tätort. Under åren har ett antal tunnackiga flintyxor påträffats när bönder vårplöjt, man har hittat spår av boplatser och tillverkning av föremål av flinta, likaså stolphål, rester av eldhärdar och andra spår av forntida bosättningar. Några av yxorna och flintspetsarna kan dateras till bondestenålder, andra fynd är mer osäkra och skulle kräva en mer regelrätt utgrävning för att kunna dateras. Sannolikt finns ytterligare hittills okända fornlämningar dolda under mark i och kring Mörarp.

Av de synliga fornlämningarna ovan mark märks två bronsåldershögar. Gravhögar anlades på höjder med vid utsikt över landskapet, så att de tydligt har synts från långt håll. Gravhögen kan dels ha manifesterat gränsmarkeringar och förfoganderätt till mark, dels kan den ha signalerat status och förstärkt monumentaliteten kring gravarna. Gravarna är oftast uppbyggda kring en kista med en eller flera jordade kroppar, och övertäckta med torvlager, ibland med en stensatt kant runt högen. I många fall har gravarna använts även under järnålder då man öppnat dem och placerat urnor med bränd aska. Norr om Mörarpsskogen, där en moränrygg når sin högsta punkt, ligger en stor gravhög med ca tolv meter i diameter på slutningen mot nordväst, bevuxen med ekar och askar. På andra sidan Mörarp, öster om kvarteret Mandelkvarnen och Osthyveln, ligger en större gravhög, i kant med en stengårdsgård mot en åker. Graven ligger på samma höjd som den andra, och har troligen varit lika synlig vitt omkring. Hur många gravhögar som försvunnit finns det däremot inga uppgifter om, men eftersom Mörarpsbygden varit en intensiv jordbruksbygd är det lätt att anta att flera högar plöjts bort under åren.

På en annan höjd, en bit från Mörarp har man under järnåldern använt ett annat begravningskick. I Tollarps skog finns rester av flera skeppssättningar och domarringar. Platsen är något lägre jämfört med platserna för de båda gravhögarna i Mörarp, men gravfältet är större och har troligen använts under en lång tid, kanske flera hundra år. Fyra skeppssättningar, fem domarringar och andra stensättningar med totalt 178 stenar har antecknats i fornminnesregistret. De flesta är idag helt eller halvt överväxta men en stor domarring med 25 stenar är väl synlig. Men även rester av skeppssättningar kan lätt hittas, även om stenarna är omkullvälta.

Denna gravhög norr om Mörarpsskogen har en gång varit vida synlig i omgivningarna. Idag har några askar och ekar slagit rot i den.

I Tollarps skog finns flera stensättningar, som denna domarring (som av nutidens människor har försetts med en grillplats i mitten).

Ortnamnet Mörap – Mörothorp – Myrothorp

Självva ortnamnet Mörap kan ge en del ledtrådar till ortens ursprung. Namnet består av två led; "Mör" och "arp". Ortnamn som slutar på -torp (där -arp och -rup är språkliga varianter) brukar sammankopplas med vikingatid, omkring 800 - 1050, en period som kännetecknades av att jordbruket utvecklades och att ny mark bröts. Ändelserna -torp, -arp och -rup är namn på sådana nybyggen, som uppfördes utanför en redan etablerad bys marker. Byarnas läge flyttades under järnåldern och nybyggena – "torpen" – som uppfördes i närheten, övertog de tidigare byarnas roll. Så skedde troligen också i Möraps fall, varför man kan spekulera om tidigare bebyggelse funnits i området. De bosättningar och fyndplatser som påträffats i Möraps närhet kan indikera äldre bybildningar, som i sin tur gett upphov till etablerande av ny bebyggelse. För att skilja olika nybyggen från varandra lades oftast personanknutna namn till platsen, som t ex i Perstorp eller Jonstorp. Mörap betyder därför att det är

"Mörs nybygge", där förleden "Mör" är en rest av ett personnamn. Den äldsta stavningen av Mörap lyder Myrothorp (1100-talet i en skrift kallad Necrologium Lundense, en avskrift av Knut den Heliges gåvobrev från 1085). Myru är härlett från mansnamnet Myra. Just utanför Möraps sockengräns ligger Mörshög, som kanske syftar på en gravhög där den förste nybyggaren begravdes – alltså en med tiden betydelsefull person. Övergången från "Myr-" till "Mör-" verkar ha skett relativt tidigt eftersom namnet Mörothorp finns belagt i en skrift från 1330-talet.

En alternativ tolkning är att Myru istället syftar på myrmark, således nybygget vid myren. Torvtäkter har alltid funnits och minner om äldre tiders myr- och våtmarker, och möjligen är det en sådan som fått ge namn åt orten. Myrmarksfynd har gjorts i närheten av Rosenlunds gård.

Vägnätets betydelse

Orten finns alltså nämnd redan under 1100-talet i Necrologium Lundense. Under slutet av samma århundrade byggdes Möraps kyrka. Den uppfördes av finhuggen sandsten och gråsten. Bygget av kyrkan förutsatte ett utvecklat vägnät i omlandet. Kanske var det rent av ett redan befintligt vägnät som var förutsättningen för lokaliseringen av ett kyrkobygge till Mörap, och inte någon av grannbyarna? Den tidigaste vägkartan över Skåne är kapten Gustaf Buhrmans Skånekarta från 1684. På denna karta, där vägen genom Mörap är tydligt markerad, ser man att Mörap har ett strategiskt bra läge som knutpunkt mellan viktiga orter. Med hjälp av Buhrmans karta lät Karl XI utarbeta uppmarschplaner åt den svenska militären; en kartläggning över möjliga vägar för transporter och stora trupprörelser. Vägen genom Mörap till Rönneberga, Kävlinge och Lund utsågs till härväg för den svenska militären, vilket betyder att den bör ha varit en av de bättre vägarna i länet. Genom Mörap gick förbindelseleden Malmö-Lund-Saxtorp-Mörarp-Ängelholm-Halmstad-Göteborg, och lite norr om Mörap delade sig samma vägsträcka mot Örkelljunga-Markaryd med fortsättning mot Stockholm. Genom Mörap gick även de flitigt anlidade lokala vägarna mot Fleninge respektive Vallåkra och Landskrona. Vid tiden för försvenskningen låg alltså kyrkbyn Mörap vid en av Skånes huvudvägar, vid en plats där vägen därtill delade sig. En sådan plats var ett lämpligt ställe att uppföra ett gästgiveri på.

Buhrmans karta från 1684. Källa: Krigsarkivet i Stockholm

Gästgiveri- och tingsorten Mörarp

Enligt 1664 års svenska "krögar- och gästgivarordning" var staten skyldig att se till att det längs landets vägnät fanns ett gästgiveri vid varannan mil. Gästgiverierna var en del av försvenskningen av Skåne genom att dessa skulle underlätta transporter och kommunikationer med övriga Sverige. Med hjälp av gästgiveriförordningen skulle man nämligen kunna trygga så att resande kunde få logi, mat och skjutshjälp efter en fastställd taxa. I början gick gästgiveriansvaret på tur hos ortens bönder, men efterhand blev det till en fast syssla. Gästgiverierna hade inte bara skyldigheter att förpläga de resande utan hade även rättighet att servera brännvin. Mörarp som kyrkby med vältrafikerade vägar av hög standard var en bra plats att förlägga ett gästgiveri till. 1668, tio år efter att Skåne blivit svenskt, upprättades därför på generalguvernörens över de nya svenska landskapen befallning ett gästgiveri i Mörarp. Gästgiveriet drevs från 1670-talet av åbon Hindrich Hock i en oansenlig lokal i Mörarp. Han hade dock inte tillräckligt med mark för att kunna förse de resandes hästar med foder, utan 1694 utsågs en ny gästgivare med större ägor och bättre möjligheter att kunna leva upp till de förpliktelser som följde med uppdraget. Den nya ägaren hette Nils Assersson som bebodde ett från Rosenlund till kronan indraget hemman, som nu avsatts till rusthåll för gästgiveriverksamhet. Därmed hade gästgiveriet fått en permanent plats i Mörarp.

Gästgiveriet med skjutshåll i kyrkbyn vid en viktig vägknut blev en mötesplats i häradet. Häradindelningen tjänade ett rättsligt syfte och var kopplat till den äldsta lagstiftningen. Längre roterade ansvaret för att hålla ting mellan olika platser i häradet. 1684 hölls ting i Väla, därefter bland annat i Västra Ramlösa, Fleninge och Rödemölla. 1699 - 1701 hölls ting i Ringstorp utanför Helsingborg, men efter det blev Mörarp häradets fasta tingsort. 1704 verkar man ha flyttat dit material för en byggnad att hålla ting i. Denna byggnad restes mittemot gästgiveriet, så att de båda husen fick långsidorna mittemot varandra, och kortsidorna mot vägen. Den mest omtalade häradshövdingen var nog Henrik Hammarberg (häradshövding i Mörarp 1719 - 1737), mer känd som den kurir som 1710 levererade beskedet att danskarna lidit nederlag i Helsingborg till drottning Hedvig Eleonora. Som litterär figur blev han känd i Snoilskys dikt "Stenbocks kurir". Detta äldsta tingshus stod tillsammans med gästgivaregården kvar till mitten av 1980-talet. Då revs byggnaderna, och ersattes med nya på samma plats, med ungefär samma volym och proportioner.

I början av 1800-talet var tingshuset i så dåligt skick att tingsalen och häradshövdingekammaren fick flytta in i

Det gamla tingshuset, foto från 1900-talets början
Källa: Skånes hembygdsförbund

Den skånska rekognosceringskartan upprättades mellan åren 1811 och 1820. Mörarp bestod av kyrka och tingshus med gästgivaregård, men i övrigt fanns inte mycket bebyggelse. En väderkvarn finns intill vägen mot Tollarp.

gästgiveriet mittemot. Detta fungerade som tillfälligt tingshus under en övergångsperiod, och behovet av en ny ändamålsenlig byggnad för tingsmöten ökade under tiden. 1828 byggdes det nya tingshuset, efter ritningar av länsbyggmästaren Georg Soffel. Samtidigt byggdes även ett häkte, som förlades utmed landsvägen bredvid det gamla tingshuset. Även detta revs och ersattes under 1980-talet av en liknande byggnad.

Järnvägssamhället Mörarp

Skånes första järnväg anlades 1856 mellan Malmö och Lund. Det var den första och sydligaste delen av Södra stambanan. Helsingborg knöts till Södra stambanan 1865 genom ett spår från Eslöv via Teckomatorp och Billeberga. I Helsingborg arbetade man för att få till en egen förbindelse till stambanan via Hässleholm. Konsul Petter Olsson var starkt drivande i frågan, med bl a två stenkolsbolag med nya stenkolsfyndigheter i Bjuv och Billesholm som delfinansiärer. Järnvägsdragningen förverkligades 1875, och det var då Skånes längsta järnvägslinje på 79 km.

Linjen HHJ (Helsingborg – Hässleholms Järnväg) hade då sträckningen Helsingborg – Ramlösa – Ramlösa Brunn – Påarp – Mörarp – Bjuv – Gunnarstorp – Åstorp – Kvidinge – Klippan – Hyllstofta – Perstorp – V Torup – Tyringe – Hässleholm. För Mörarps del underlättade förbindelsen kontakter med Helsingborg och två med tiden viktiga järnvägsknutar; Åstorp och Hässleholm.

Att Mörarp fick järnvägsstation innebar att dess betydelse som centrum i häradet ytterligare förstärktes. Järnvägen innebar ett nytt sätt för de resande att ta sig till och från Mörarp, men till en början mest som komplement till landsvägstrafiken och skjutshållningen. Just som linjen HHJ stod färdig 1875 slog en lågkonjunktur till, och det kom att dröja till 1890-talet innan järnvägens betydelse började märkas på allvar. Av samma anledning dröjde det innan det nya stationsområdet fick någon större attraktionskraft i Mörarp. Hittills hade det naturliga centrat utgjorts av området kring tingshuset, gästgi-

veriet och kyrkan. Järnvägsstationen placerades en bit därifrån, visserligen i anslutning till Rosenlundsvägen, men annars med bara obebyggd mark runt omkring. När stationen byggdes 1875 förväntades möjligen att detta skulle bli platsen för Mörarps nya centrum. Försäljningen av tomtmark runtomkring gick dock inte så snabbt som planerats. Det var först sedan konjunkturen vänt och Luggude Härads Sparbank 1895 hade låtit uppföra sin stora bankbyggnad invid stationen som ett antal avstyckade tomter såldes av. Ett antal nya större villabyggnader i tidens stil uppfördes både öster och väster om järnvägsstationen. På östra sidan växte det fram en mer renodlad villabebyggelse utmed Villagatan, medan bebyggelsen på västra sidan kombinerades med butik och handel utmed Rosenlundsvägen. Kring järnvägen etablerades även post och mejeri.

Järnvägstrafiken ökade så småningom och skjutssamheten lades ner. Men landsvägstrafiken förlorade ändå inte i betydelse. Det gamla vägnätets forna betydelse, bland annat som härväg för militären, fortsatte att vara stor, men nu för den växande skaran bilburna. Riksväg 2 mellan Malmö och Göteborg, även kallad Kontinentalvägen gick genom Mörarp. Caltexmacken i Mörarp minner om den tid då det snarare var bilismen än järnvägen som satte sin prägel på samhället. Riksväg 2 fick en ny sträckning efter att nuvarande E6 i slutet av 1960-talet drogs på stort avstånd från Mörarp. I början av 1970-talet slutade tågen stanna i Mörarp och stationen revs, men 1991 återupptogs trafiken med Pågatåg mellan Helsingborg och Åstorp.

1911 års ekonomiska karta

Mörarps järnvägsstation kring förra sekelskiftet.
Källa: Helsingborgs museer

Mörarps kommun

Mörarps kommun bildades 1863, som en följd av kommunreformen från 1862. Reformen, som ledde till att 2500 landskommuner bildades, gick ut på att sära de borgerliga åtagandena från den kyrkliga socknens åtagande, genom bildande av självständiga borgerliga kommuner. Man gjorde som regel inte några nya gränsdragningar i samband med kommunbildandet utan höll sig de gamla sockengränserna. Mörarps kommun hade alltså samma utbredning som Mörarps socken, och så var det fram till 1952. Det året genomfördes den första stora kommunreformen i Sverige när små landskommuner slogs ihop till större. 1951 fanns ca 2500 kommuner i landet, efter sammanslagningarna var antalet kommuner 861. Mörarp slogs ihop med Kropps, Välluvs, Hässlundas och Frillestads kommuner och bildade den nya Mörarps kommun. Kommuncentret låg kvar i Mörarp som också var största tätort med ca 700 innevånare. I samband med kommunreformen 1952 inreddes den gamla mejeribyggnaden och diversehandeln vid järnvägs korsningen vid Rosenlundsvägen till kommunkontor. Den gamla kommunens möten hade ägt rum i gamla småskolan, men nu fick man ett mer centralt läge och egen byggnad nära järnvägsstation, post och bank. Efter sammanslagningen beskrevs Mörarp som en drygt 88 km² stor kommun, där ca 85 % av ytan bestod av odlingsmark, invånarantalet uppgick till 3825 personer, de stora tätorterna var Mörarp med 700 innevånare och Påarp med 625 innevånare. Det var också till dessa två stationssamhällen som de huvudsakliga utbyggnadsplanerna koncentrerades, med tomtförsäljning och nya skolor och olika former av både offentlig och kommersiell service.

Mörarp var centralort i egen kommun fram till den stora kommunsammanslagningen 1971. Då införlivades Mörarp med Helsingborgs kommun. Dessförinnan hade Helsingborg och Mörarp redan på flera sätt samarbetat, till exempel var Helsingborgs brandchef även chef över brandförsvaret i Mörarp och de andra kommunerna. Helsingborg stod för en heltidsanställd brandkår medan Mörarp och de andra kommunerna stod för deltidsanställda reservstyrkor. Även sophantering var gemensam med Helsingborg, som hade sin soptipp i Mörarps kommun. Kranskommunerna hade även gemensamma avtal med Helsingborg om skolgång för de äldre eleverna. Samordning med Helsingborg gjordes också i den fysiska planeringen med utbyggnader och etablering av nya bostadsområden. Både Mörarp och Påarp prioriterades när det gällde utbyggnader med hänsyn till pendlingsmöjligheterna till och från Helsingborg. Övergången till Helsingborg sågs som naturlig eftersom många inom kommunen redan arbetspendlade till Helsingborg. Kommunsammanslagningen med Helsingborg 1971 omfattade förutom Mörarp även Vallåkra, Ödåkra och Kattarp som dittills varit egna kommuner. Centrum i tätorten är idag åter området runt det f.d tingshuset och kyrkan, i och med etableringen av livsmedelsbutik, skola och distrikts-sköterskemottagning där.

*Denna byggnad invid järnvägen var kommunhus mellan 1952 och 1971. Dessförinnan hade den hyst bland annat mejeri och diversehandel. Idag finns svenska kyrkans administration i byggnaden.
Mörarp 3:38, kv Byrån, Rosenlundsvägen 12*

Särskilda byggnader i Mörarp

Mörarps kyrka

De skånska romanska kyrkorna från 1100-talet hör till landets äldsta. Kyrkobyggande sattes igång efter övergången till kristendomen under 900-talets slut, men från dessa äldsta kyrkor som var av trä finns idag inga synliga spår. Skånes äldsta kyrka är Dalby heligkorskyrka från 1000-talet. Samtidigt som domkyrkan i Lund uppfördes i mitten på 1100-talet, startade en stor kyrkobyggnadsverksamhet i socknarna. Mörarps kyrka hör till de äldsta kyrkorna på landsbygden, troligen uppförd under sista fjärdedelen av 1100-talet.

Kyrkorna från 1100-talet i Skåne har en påfallande enhetlig utformning. Planen består av ett långhus med ett kor, oftast med absid. Kyrktornet stod ursprungligen fristående bredvid kyrkobyggnaden, och ersattes i allmänhet först långt senare med ett västtorn, sammanbyggt med långhuset. Utformningen var enhetlig men materialvariationen var stor och återspeglar olika områdens olika förutsättningar. Kyrkor på Söderslätt uppfördes ofta med inslag av flinta i murarna, kyrkorna på Österlen av så kallad bruten hallasten, och på Bornholm var det kalksten som var vanligast. Vanligaste byggnadsmaterialet var dock kluven och huggen marksten. Kyrkorna i Luggude härad är speciella genom att de flesta uppfördes i kvaderhuggen sandsten, ett finare material som annars bara användes till omfattningar och byggnadsdetaljer. De äldsta delarna av Mörarps kyrka är också uppförd av sandsten, en skalmurskonstruktion med kvaderhuggen sandsten i ytterväggarna och gråsten i innerväggarna.

Kyrkans byggmästare är okänd, men det har förmodats att det var samma person som lät tillverka kyrkans dopfunt. Mästaren bakom dopfunten har troligen även varit med vid domkyrkobygget i Lund och därifrån lärt sig hantverket. Efter den fint huggna dopfunten har stenhuggaren blivit känd under namnet "Mörarpsmästaren". Absid, kor och de två östra travéerna i långhuset är ursprungliga, med huggen sandsten i yttermurarna. Under 13- och 1400-talet slogs valv i kyrkan, först i koret och sedan i långhuset. Långhuset förlängdes i början av 1500-talet med en travée mot väster och vid 1600-talets början uppfördes kyrktornet i väster. Dessa senare delar är uppförda av gråsten rakt igenom.

Mörarps kyrka

Dopfunten i kalksten är samtida med kyrkan, från 1100-talets slut. Här två änglar från dopfuntens ena sida.

Ursprungligen hade kyrkan två ingångar. På långhuset fanns både en sydportal och en nordportal, båda med vapenhus. Själva vapenhusen uppfördes dock senare, troligen i samband med de båda utbyggnadstillfällena under 15- och 1600-talet. Den norra finns fortfarande kvar, 1749 omändrad till gravkor åt ätten Rosensparre på Rosenlund. Den södra portalen med vapenhus revs 1835, då flera omfattande arbeten genomfördes på kyrkan. Det södra vapenhuset revs och ingången murades igen, och istället togs en portal upp på tornbyggnaden från väster. Tornet byggdes på med en överbyggnad som kröntes av en lanternin, en ingång till sakristian togs upp i absiden och blytaket lades om med kopparplåt. 1871 gjordes vissa inre arbeten, och 1885 togs tornets lanternin ner. Istället murades trappstegsgavlar upp på tornets dubbla gavelpar och över långhusets gavlar. På så sätt förstärktes den medeltida skånska karaktären. 1931 gjordes en omfattande inre restaurering då övermålad kalkmålningar togs fram, liksom igenmurade fönster och dörröppningar. Det karaktäristiska tornet med sina dubbla takfall och trappstegsgavlar hade samma utformning fram till 1954 då övre delen av tornet från 1835 plockades ned och fick en utformning som harmoniserar med övriga kyrkans enkelhet.

En av de ursprungliga romanska fönsteröppningarna

Tingshusområdet med stallar

Tingshusområdet var under lång tid Mörarps centrum. Idag finns en delvis rekonstruerad miljö, där det äldsta tingshuset, häktet och gästgiveriet rivits och ersatts av likartad bebyggelse. På andra sidan vägen finns ekonomibyggnader i sten, uppförda kring mitten av 1800-talet. De är tätt sammankopplade med tingshuset och gästgiveriet och den verksamhet som bedrevs där.

Den äldsta byggnaden i området är det så kallade nya tingshuset, som uppfördes 1828 och ersatte ett äldre tingshus. Ritningarna gjordes av länsbyggmästare Georg Soffel, en tyskfödd murarmästare som även byggde flera väderkvarnar i Skåne. En holländsk väderkvarn vid Kulla Gunnarstorp och en vid Säbyholm utanför Landskrona finns kvar än idag.

Nya tingshuset från 1828, flankerat av de sentida efterföljarna till gamla tingshuset och gästgiveriet. Skänken 3, Bjuvsleden 15

Det nya tingshuset från 1828 försågs med en elegant sandstensportal, krönt med Karl XIV Johans monogram. Innan en omfattande ombyggnad genomfördes på 1980-talet, då bostäder inreddes, stod byggnaden tom och förföll under många år.

Nya tingshuset är uppfört i två våningar, av rött tegel på en markerad naturstenssockel. Huvudentrén omfattas av en enkel sandstensportal, krönt av Carl XIV Johans monogram och året 1828. Fönstren härrör från en omfattande ombyggnad på 1980-talet. Byggnadens interiörer är starkt förändrad, men delar av den äldre planlösningen och vissa detaljer är kvar, som trappan och dörrfodret till en stor sal på ovanvåningen.

Stall och loge, på andra sidan vägen mitt emot tingshuset, är troligen uppförda under mitten av 1800-talet. De är uppförda av gråstensmurar med vitkalkade fogar, med gavelrösterna i gult tegel med blinderingar i "Bruniusstil". Den södra längan används idag som vagnmuseum medan den norra är föreningslokal åt scoutkåren.

1896 invigdes det nya tingshuset på Kaliforniegatan i Helsingborg och därmed upphörde tingen i Möarp. Efter flytten användes tingshuset från 1828 först av skolan och sen som landsfiskalskontor. Häktesbyggnaden blev till bostad och även i gamla tingshuset inreddes bostä-

Mörarps skolor

I folkskolestadgan från 1842 slogs det fast att skolundervisning ska vara obligatorisk, och att varje församling ska ha ett eget skolhus och en behörig lärare. Emellertid bedrevs skolundervisning redan på många platser. Kring Mörarps äldsta skolhus är inte mycket känt, mer än att det troligen fanns ett "skolhem" vid norra kyrkogårdsmuren. Ett sådant nämndes vid enskifteshandlingarna 1803 – alltså långt före folkskolestadgan. I början av 1800-talet fanns en skolmästare Hultin, som undervisade barn ute i stugorna, men efter 1842 förlades all undervisning till den då befintliga skolbyggnaden under soldaten Linds undervisning. I mitten på 1850-talets ansågs skol-

Stall och loge var en del av miljön kring gästgiveriet och tingshuset. Byggnaderna behövdes för att kunna ta emot alla resande. Idag används byggnaderna som vagnmuseum och som föreningslokal för scoutkåren.

der, och på gaveln en diverseaffär, medan gästgiveriet drevs som förr. Gästgiveriförordningen gällde ända fram till 1933, men 1924 hade det statliga stödet till Mörarps gästgivargård upphört. Det drevs vidare som populärt matställe fram till 1974. Under senare delen av 1970-talet stod alla byggnader utom nya tingshuset tomma och förföll. Såväl häkte, gamla tingshuset som gästgiveriet var i mitten på 1980-talet i så dåligt skick att de efter många och långa diskussioner fick rivas, på villkor att miljön kring tingsplatsen skulle återskapas. 1988 stod nya byggnader klara, på samma plats och med samma volym som de gamla. Både tingshuset från 1828 och de nybyggda husen innehåller bostäder idag.

En annan rest från verksamheten som fortfarande finns kvar – dock på annan plats – är kägelbanan. Den uppfördes 1904 bakom gästgiveriet. I samband med rivningarna flyttades den 1988 till Fredriksdals friluftsmuseum i Helsingborg, där man vid särskilda tillfällen kan få lov att prova på detta roliga spel.

byggnaden otjänlig för fortsatt undervisning och en ny, ändamålsenlig skulle byggas. Den gamla skolan användes istället en tid som fattighus för socknens äldre och utarmade. Den är nu sedan länge riven.

Den första folkskola som uppfördes i Möarp användes numera som församlingshem. Den byggdes 1857 i en våning, med murar av obränt lertegel som från början var stänkrappade och tak som var klätt med halm. Putsfasaden kläddes senare med panel, och taket byttes ut mot ett spåntak. Numera är det dock klätt med tegelpannor. Det var en väl tilltagen skolbyggnad med två skolsalar

De två äldsta folkskolebyggnaderna från 1857 respektive 1872. När den moderna paviljongskolan stod färdig på 1960-talet byggdes det mindre skolhuset om till församlingshem. Numera är de båda byggnaderna sammankopplade, och används av församlingen och olika föreningar.
Skänken 1, Brandmansgatan 7

med kapprum samt en lärarbostad. Den första läraren var Peter Jönsson som ansågs lämplig på grund av "sitt medlemskap i nykterhetsrörelsen".

När årskullarna blev större, växte man också ur den gamla skolbyggnaden. En ny folkskola uppfördes 1872 intill den gamla byggnaden, som kom att användas som småskola. Den nya folkskolan byggdes mindre än den första, men uppfördes med murar av riktigt bränt tegel. Byggnaden inreddes med en skolsal för de äldre eleverna och en lärarbostad. På vinden inreddes också en tjänstebostad samt ett skolbibliotek. I slutet av 1880-talet brandskadades den nya skolan, men den reparerades direkt till samma utseende. Även denna skolbyggnad disponeras idag av församlingen.

1932-33 uppfördes en ny, modern skola i Mörap, alldeles söder om gamla Tingshuset. Ritningarna gjordes av Carl Andrén från Staffanstorps 1926. Byggnaden är uppförd av Helsingborgstegel i två våningar, plus vind och förhöjd källare. Skolan uppfördes med två skolsalar, en för klasserna 3-4 och en för klasserna 5-6. Källarvåningen använde flickorna till skolkök och pojkarna för slöjd. Redan under 1940-talet ansågs dock lokalerna som otillräckliga, och man började undersöka förutsättningarna för en ny skola. Man har då undervisning i alla tre skolbyggnaderna, och de två äldsta hade dömts ut som olämpliga. Det dröjde dock till 1961 innan en tomt söder om kyrkogården kunde tas i anspråk. 1966 stod den fjärde generationen skolbyggnad klar i Mörap. Den nya låg- och mellanstadieskolan ritades av Bror Thornbergs arkitektkontor i Malmö. Den uppfördes i en våning med gult tegel och fick en tidsenlig planlösning enligt ett paviljongsystem med god markkontakt och stora fönsterytor. 2002 invigdes den senaste tillbyggnaden och en ny idrottsbana. Samtidigt lades undervisningen ned i skolbyggnaden från 1933 och idag används den som skolhem i privat regi för barn med speciella behov.

1933 uppfördes den nya folkskolan efter ritningar av Carl Andrén. Byggnaden blev den dittills största i Mörap, och stilen var representativ och högtidlig. Sedan 2003 används byggnaden som skolhem i privat regi.
Skänken 4, Brandmansgatan 5

Den senaste av Mörapps skolor uppfördes 2002. Här finns även en förskola.
Bokyllan 2, Brandmansgatan 2-4

Bankbyggnaden

Sparbankerna i Sverige har en lång historia. Den första grundades 1820 i Göteborg på initiativ av en privat köpman. 1821 bildades den första sparbanken i Stockholm och 1824 i Malmö. Sparbanksrörelsen hade i början rent filantropiska drag, med huvudinriktning på att stimulera sparande mot ränta. Luggude Härads Sparbank startade 1848 efter att man i Helsingborgs sparbank 1847 beslutat att inte längre ta emot insättningar från kunder utanför stadsgränsen. Sparbankens första möten hölls i Mörarps tingshus, men snart flyttade man över till gästgivaregården. Där fick föreningen hyra ett enkelt rum för sammanträden, och där kunde allmänheten göra sina insättningar och uttag. Lokalbehovet bestod främst av ett rum för sammanträden och en plats där allmänheten sista vardagen i månaden kunde göra bankärenden. Banken hade ett kassaskåp, som var inmurat i gaveln på gästgiveriets ena stallänga. I dessa enkla lokaler låg häradets sparbank fram till dess att gästgivaregården ansågs vara för obekväm för ändamålet. När järnvägen drogs fram genom Mörrarp 1875 bestämde man sig därför för att be om att få hålla till i den nybyggda järnvägsstationen. Så skedde också och en ändamålsenlig lokal kunde disponeras i stationsbyggnaden för bankärenden.

När stationshuset stod färdigt 1874, och ungefär 20 år framåt hyrde alltså sparbanken in sig i järnvägsstationen. En egen byggnad framstod dock som lämpligare och därför köptes mark för ett nytt bankhus i direkt närhet till stationen. Styrelsen vände sig 1893 till arkitekten Alfred Hellerström i som året innan hade flyttat ner till Helsingborg från Stockholm, för att övervaka byggandet av stadens nya rådhus som han var upphovsman till. Ritningar till bankhuset gjordes och efter vissa justeringar började bygget. 1895 stod bankbyggnaden klar. Byggmästare var N P Bentz från Helsingborg. Med en helt ny och ändamålsenlig bankbyggnad kunde nu banken utöka sitt öppethållande för att ta emot insättningar och uttag från allmänheten till en gång i veckan, varje tisdag kl 10-12.

Byggnaden är uppförd av rött tegel, med dekorativa element i gult tegel och sandsten. Taket är högre och lagt med skiffer. Tre kraftiga rundbågar markerar mittpartiet på bottenvåningen medan ovanvåningens fönster markeras av naturstensposter. Som bank tjänade byggnaden fram till mitten 1990-talet och därefter under en tid som galleri. Idag är byggnaden fortfarande i nära ursprungligt skick och används som bostadshus.

När sparbanken hade lokaler i tingshuset, var kassaskåpet inmurat i den ena gaveln på stallet på andra sidan vägen. Skåpets plats är ännu synlig.

Alfred Hellerström, som senare blev stadsarkitekt i Helsingborg, ritade Luggude Härads Sparbank. Den påkostade byggnaden stod färdig 1895. Den är ett välbevarat exempel på det sena 1800-talets historiserande byggnadsstilar. Mörrarp 3:67, Bankgatan 4

Caltexmacken

En av Mörarps karaktärsbyggnader är Caltexmacken utmed Bjuvsleden, gamla Riksväg 2 mellan Malmö och Göteborg. Riksväg 2 var föregångaren till nuvarande E6, och en betydelsefull vägsträcka för långväga bilister ända fram till slutet på 1960-talet då motorvägen hade fått en sträckning åtskilliga kilometer väster om Möarp.

Bensinmacken uppfördes 1936-37 av Texacobolaget. Första innehavare var Carl Westberg, som innehade macken från 1937 till 1981. Macken var den största i Möarp, med bilverkstad, försäljning och kontor på sammanlagt 250 m². Som mest fanns det fyra anställda. Stig Stolt började som medhjälpare som 14-åring och jobbade på macken ända fram till slutet på 1980-talet, de sista åren var han dess ägare. När bensinförsäljningen inte längre lönade sig lades verksamheten ner och macken togs över av Lennart Persson som här byggt upp en privat samling av biltillbehör samtida med macken.

Carl Westberg var mackens förste innehavare, och hans namn står kvar än idag, i tydligt funkispräglad typsnitt.

Verksamheten började med bensinförsäljning, bilreparationer och cykelförsäljning. Till skillnad från de flesta andra större bensinstationer utökades aldrig verksamheten med livsmedelsbutik. Också byggnaden är i stort sett oförändrad från 1937. Det svagt sluttande pulpettak med sin utskjutande del över pumparna, de stora butiksfönstren och kontorsfönstret med texten "Kontor" inblästrat, liksom färgsättningen i gult och gröna fönster är ursprunglig. Originalskylten med Texaco skrivet över en röd stjärna är idag borta, namnet ändrades i en första vända från Texaco till Caltex 1947 och sen tillbaka igen 1967. Efter verksamhetens nedläggning har nu en Caltex-skylt åter satts upp.

En av få bevarade bensinmackar från bilismens barndom, som ännu finns kvar nära nog i originalskick. När den byggdes 1937 hette bensinbolaget Texaco, namnet ändrades till Caltex under 1940-talet, och senare till Texaco igen, innan verksamheten upphörde. Macken hade sin storhetstid när Riksväg 2 gick genom samhället.

Möarp 7:6, Kv Byttan, Bjuvsleden 26 B

Bebyggelse i Mörarp

Mörarp idag kan karakteriseras som ett villasamhälle. Flera av småorterna på landsbygden runt Helsingborg kan idag beskrivas som just villasamhällen, men till skillnad från en del andra samhällen som har en tydlig historisk jordbruksförankring har Mörarp aldrig varit något utpräglat jordbrukssamhälle. Istället har de stora gårdarna runtomkring ägt huvuddelen av åkermarken, och Mörarps invånare har istället på olika sätt varit knutna till de administrativa funktionerna i samhället – tingshuset, gästgiveriet och kyrkan – och all den verksamhet som uppstod omkring. Bebyggelsen hade alltså redan från början en prägel av mindre och fristående bostadsbebyggelse istället för jordbrukande gårdar. Dagens villasamhälle kan alltså sägas ha historisk hävd, och inte vara något som ersatt en äldre jordbruksbebyggelse med samlade gårdar.

Lantmannabebyggelse, 1800 - ca 1910-tal

Förutsättningar

Mörarp fick sin betydelse genom det strategiska läget mitt i häradet, med funktionen som tingsplats med gästgivargård, och sockencentrum med kyrkan och skolor. Vägnätet spelade en stor roll och Mörarp blev en knutpunkt där vägar från olika håll strålade samman. Den äldsta bebyggelsen i Mörarp är alltså starkt knuten till det gamla vägnätet. De viktigaste vägarna var den norrsöder gående Bjuvsleden (under den tidiga bilismens era även kallad Kontinentalvägen eller Rikstväan), Roslundsvägen mot väster, Mörshögsvägen och den utskiftade byn Tollarp i öster samt den nordvästgående vägen mot Kropp. Det är vid dessa vägar som Mörarps äldsta bostadsbebyggelse ligger.

Olika hantverkare, handlande och andra bybor uppförde sin bebyggelse i nära anslutning till vägen, och tomterna var oftast mindre med en jordplätt för eget bruk. Bostadshuset låg i direkt anslutning med långsidan mot gatan, mindre uthus låg därbakom. Många av de äldre husen uppfördes med saltorkat tegel i korsvirkeskonstruktion och kalkputsade fasader. I landets facktidsskrifter debatterades "lantmannabebyggelsens" byggnadskick. Skiftesreformerna hade lett till att bebyggelsen kunde flyttas ut ur byarna, och därmed gavs möjlighet att nyttja större ytor och anpassa bebyggelsen efter nya krav. Men bebyggelsen förändrades inte i samma takt som de nya förutsättningarna och därför spreds "propagandaskrifter" för bättre och sundare boende. Charles Emil

Villorna dominerar och även socialt sett är Mörarp en homogen ort. Detta avspeglar sig i bebyggelseutvecklingen med en kontinuitet av friliggande enfamiljshus av måttlig storlek. Bebyggelsen är alltså samlad och enhetlig avseende byggnadskategorier och social förankring, men mer spridd vad gäller utformning och nuvarande skick. När det gäller det kulturhistoriska värdet i denna form av bebyggelse ligger det främst i byggnadernas tidsdräkt och representativitet. Därför redovisas de kulturhistoriska värdena i olika karaktärsbeskrivningar, ordnade efter byggnadernas ursprung. Beskrivningarna syftar till att framhäva det typiska i bebyggelsen för varje tidsepok. Karaktärsdrag som ger byggnaderna deras kulturhistoriska värde beskrivs, för att det ska vara lättare att ta tillvara detta, både vid underhåll och vid eventuella om- och tillbyggnader.

Ett representativt bostadshus från epoken är Mörarp 3:71 i kv Sockertången, Bankgatan 2. Huset är uppfört 1896. Det har ett väl arbetat murningsarbete och en symmetrisk disposition, långsmal plan med huvudfasaden i nära kontakt med gatan utanför.

Löfvenskiöld blev en av de mer uppmärksammade som gjorde mönsterritningar för olika typer av landsbygdsbebyggelse och gav råd och rekommendationer. Man skulle bygga funktionella, sunda och prydliga byggnader och stor vikt lades där på ändamålsenliga planlösningar och materialekonomi. Även om man inte följde mönsterritningarna till punkt och pricka så influerade de byggmästare landet runt. De flesta ritningar gällde trähusbyggande men överfördes för skånska förhållande till liknande i tegel. Snickarglädje byttes delvis ut mot tegelorneringar och liknande.

Karaktäristika

De flesta av byggnaderna i Mörrarp från tiden 1800- till ca 1910 är nära knutna till det gamla vägnätet och ligger i direkt anslutning till detta. Volymerna är enkla och orienterade med långsidan mot gatan, som äldre tiders gathus. En långsmal plan är vanligast, dels var det en begränsning i den äldre korsvirkeskonstruktionen som ännu levde kvar, dels är det lättare att få bra dagsljusbelysning i smalare byggnadskroppar. Byggnadsmaterialet är vanligen tegel och ornamentering är utförd i profiltegel runt fönster- och dörröppningar eller profilerade snickerier under gavelnock och takfot. Några tegel- och korsvirkesbyggnader i Mörrarp har slätputsats, tilläggsisolerats eller klätts med panel i senare tid. Gemensamt för bebyggelse enligt den äldre traditionen från tiden före ungefär 1920-talet är att de oftast är symmetriskt uppbyggda, utskjutande delar underordnar sig huvudbyggnaden i både material och storlek. Verandor, balkonger, förstugor etc är lätta och luftigt utbyggda i trä eller järnsmede.

Fönstren kan vara av olika modeller, vanligast är mittpostfönster med tvärgående spröjs eller för större byggnader korspostfönster. Färgsättningen varierar också inom denna kategori, äldre putsfasader är oftast målade med kalkfärg utan pigment, yngre kan ha en brytning i någon grå nyans eller annan stenliknande färg. Enklare panelklädda hus har traditionellt varit målade i falu rödfärg medan trähus från snickarglädjeepoken oftast varit målade i en dämpad färgskala med nyanser som imiterar olika träslag. På de enklare typerna av bostadsbebyggelse har taken från början ofta varit lagda med tjärpapp eller stickespån, bättre bebyggelse hade plåttäckning – de flesta av dessa är idag utbytta mot tegelpannor, eller i vissa fall tegelimiterande plåt.

Slagna valv över fönsteröppningarna, mönstermurningar med ljusare eller mörkare tegel, profilerade fogar, utskjutande fönsterbänkar, murverk i kryssförband – typiska drag i det tidiga 1900-talets tegelarkitektur. Gavel på Mörrarp 3:24, Bjuvsleden 22, från 1906

Karaktärsdrag värda att vårda

- Enkla och sammanhållna byggnadsvolymer
- Brant taklutning, genomgående sadeltak
- Symmetrisk uppdelning av fasad, med frontespiser, fönster- och dörröppningar mm
- Dämpad färgskala
- Utbyggnader som balkonger, verandor, farstukvistar i "lätt och öppen" konstruktion i trä och glas
- Närhet och kontakt med gatan, trädgård bakom huset
- Profilerade snickerier, tegelorneringar och mönstermurningar
- Nockplacerade skorstenar, ofta i par
- Stående rektangulära korspostfönster eller mittpostfönster, som är smäckert utformade. De äldsta gathusen har spröjsade fönster
- Kalkavfärgad puts
- Enhetlig materialbehandling – tegel, kalkputs eller stående panel
- Högt och markerad sockel, utom vad gäller korsvirkeshusen
- Huvudsaklig boyta på bottenplanet
- Bibyggnader som brygghus, hönshus, avträden etc baktill på tomtarna
- Tunna takkonstruktioner – tjärstruken papp, eller fälsad plåt, alternativt röda eller gula tegelpannor

Ett av de äldsta husen i Mörap lär "Petters minne" vara, vid västra infarten till Mörap. Byggnaden är typisk för den enkla gathusbebyggelsen både genom sin utformning och läget omedelbart intill vägen. Husets karaktär är välbevarad. Huset har högrest sadeltak, stående locklistpanel och en enkel och ren byggnadsvolym.

Mörap 2:16, Rosenlundsvägen 39

På Lillgatan finns ett litet karaktärsfullt korsvirkeshus som representerar det äldsta Mörap.

Mörap 3:127, kv Sejdeln, Rosenlundsvägen 24

Uthus med olika funktioner – brygghus, avträden, hönshus m m har varit självklara inslag i miljön, även om de placerats diskret bakom bebyggelsen, som här bakom en arbetarbostad nära Mörapsgårdsvägen, Mörap 2:64, kv Teskeden, Mörapsgårdsvägen 12A-B

Huvudbyggnaden vid Paulssons virkeshandel omedelbart intill järnvägen. I denna del av Mörap etablerades olika affärsverksamheter i början av 1900-talet.

Huset har en helt symmetrisk uppbyggnad med många välbevarade och värdefulla detaljer, som fönstren, skorstenarna och verandan.

Mörap 3:34, kv Skärbrädan, Rosenlundsvägen 14

Ytterligare ett av de äldsta husen i Mörap men med sentida tillbyggnader och fasadmateriäl. Den långsmala planen och placeringen nära gatan är en del av karaktären på huset från förra sekelskiftet. Mörap 7:22, Bjuvsleden 24

Invid Mörhögsvägen finns detta hus kvar som en representant för den äldsta byggnadsfasen.

Mandelkvarnen 3, Mörhögsvägen 1

"Klockaregården" invid Bjuvsleden, ett av de äldsta (byggnadsår 1881) och finast bevarade husen i Möarp, med röd locklistpanel och äldre gula takpannor av tegel. Fönstrens placering indikerar en stomme i korsvirke. Fönstrens utformning med sex lugter är typisk för byggnadstypen. Till fastigheten hör också en välbevarad ekonomibyggnad. Grytan 1, Bjuvsleden 28

Klassificerade fastigheter som har kategoriserats under denna rubrik:

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Grytan 1, Bjuvsleden 28
 Lingonkruset 3, Rosenlundsvägen 11
 Morteln 2, Jägarégatan 3 (stallänga)
 Morteln 3, Jägarégatan 5 (stallänga)
 Möarp 2:16, Rosenlundsvägen 39
 Möarp 2:65, Möarpsgårdsvägen 14 (huvudbyggnaden)
 Möarp 3:24, Bjuvsleden 22
 Möarp 3:34, kv Skärbrådan, Rosenlundsvägen 14
 Möarp 3:45, kv Brudkistan, Södra Bokhagsvägen 1
 Möarp 3:63, kv Sockertången, Rosenlundsvägen 23
 Möarp 3:67, kv Sockertången, Bankgatan 4
 Möarp 3:71, kv Sockertången, Bankgatan 2
 Möarp 4:2 och 4:3, Bokhaga (hela gårdsanläggningen)
 Möarp 5:44, Sofiehällsvägen 11
 Skrivbordet 3, Tingshusgatan 4
 Skänken 1, Brandmansgatan 7 (båda f.d. skolbyggnaderna)
 Skänken 3, Bjuvsleden 15 E (Tingshuset)

Byggnader av kompletterande värde

Assertorp 2:8, kv Vagguret, Assertorpsvägen 7
 Lingonkruset 5, Rosenlundsvägen 7
 Lingonkruset 7, Rosenlundsvägen 3
 Lingonkruset 8, Rosenlundsvägen 1
 Lingonkruset 9, Gjutaregatan 3 (endast ekonomibyggnaden)
 Lingonkruset 12, Gjutaregatan 3
 Mandelkvarnen 3, Mörshögsvägen 1
 Möarp 3:38, kv Byrån, Rosenlundsvägen 12
 Möarp 3:68, kv Sockertången, Rosenlundsvägen 21
 Möarp 3:127, kv Sejdeln, Rosenlundsvägen 24
 Möarp 3:142, kv Tesilen, Bankgatan 8
 Möarp 5:3, Sofiehällsvägen 2
 Möarp 5:4, Sofiehällsvägen 7
 Möarp 5:5, Sofiehällsvägen 5
 Möarp 5:6, Sofiehällsvägen 3
 Möarp 7:22, Bjuvsleden 24
 Syltburken 8, Villagatan 3
 Syltburken 9, Villagatan 1 (endast uthus)

Tidig villabebyggelse, 1900 - 1920-tal

Förutsättningar

Den tidiga villan från 1900-talets första decennier har sina rötter i två olika företeelser. I England uppstod efter industrialismens genombrott en besutten borgarklass med möjligheter att förverkliga ett nytt bostadsideal – pittoreska åretruntbostäder på landsbygden, men utan jordbruk och enbart med små tomter för rekreationens skull. Den besuttna borgarklassens romantiska och ideologiskt sunda boende blev mönsterbilden för den andra stora villabyggnadsföreteelsen; egnahemsrörelsen. Dessa båda rörelser för vitt skilda samhällsklasser ledde till den vanliga villan som runt sekelskiftet började växa upp i städernas utkanter.

Utvecklingen gick hand i hand med uppkomsten av en medelklass som inte längre var beroende av eget land-innehav för sin försörjning. Bostaden blev istället till en plats främst för rekreation och återhämtning. Den tidiga

egnahemsrörelsen arbetade visserligen för att subventionera etablering just på landsbygden för att stimulera småbrukarrörelsen, men i vanliga fall förlades byggandet istället till rena villaområden. I Mörarp där jordbruksmarken till största delen hörde till större närliggande gårdar styckades marken väster om järnvägen av med början under 1890-talet och fortsatte sen successivt i lugn takt.

Från att kyrkan och tingshuset med gästgivargården utgjort samhällets centrum förflyttades tyngdpunkten av verksamheter i orten till stationsområdet. En del tomter i dess närhet hade redan bebyggts under 1890-talet men det stora uppsvinget kom under 1910-talet. Nu var det inte tomterna längs de stora vägarna som var attraktiva – främst Rosenlundsvägen mot Helsingborg – utan i högre grad tomter en bit ifrån vägnätet som bebyggdes.

*Högre villabyggnad med fasad i grå fasadsten med mönsturmurningar med reliefverkan. Husets symmetri är väl markerad.
Mörarp 3:26, Bjuvsleden 18*

*Samlad byggnadsvolym där höjden och ovanvåningen utnyttjas, branta sadeltak med ibland brutna takfall och enfärgad puts där detaljer framträder genom olika strukturer i putsen är typisk för 1920-talsvillan.
Syltburken 4, Villagatan 11*

Karaktäristika

Den moderna villan (som nu kallades "villa" och inte längre "bostadshus", "manbyggnad" etc) uppfördes en bit indragen från gatunätet, jämfört med dem som byggts tidigare. Villorna placerades inte längre i tomtens kant mot gatan utan istället centralt med trädgård både framför och bakom. Förebilden var engelska cottagehouse i lantlig miljö omgiven av prydlig och pittoresk trädgård.

Villorna är mer sammanhållna i sina volymer, föregående tidsepoks långsmala volym och ibland herrgårdssymmetri användes inte längre. Istället ser husen mer ut som om man adderat volym efter volym kring en kärna. Puts är övervägande det vanligaste fasadmaterialet i Skåne, i ljusa färger som gult, grått, eller brutet vitt. Putsen är oftast slät eller grovt spritputsad utom detaljer och listverk som

alltid är slätputsade. Till skillnad från äldre bebyggelse är fasaden putsad i en färg, både stora ytor och detaljer är alltså putsade i samma färg. Detaljer framträder istället genom reliefverkan i fasaden. Fönstren är kulört målade i t ex engelskt rött, grönt eller gult och ofta försedda med

dekorativ spröjs. Under nationalromantiken och 1920-talet blir tegel populärt igen och då företräddes det mörkröda teglet – till dessa hus hör de vitmålade fönstren med småspröjs.

Karaktärsdrag värda att värda

- Sammanhållen byggnadsvolym
- Variation mellan symmetri och asymmetri
- Enfärgade putsfasader, med detaljer i samma färg som fasaden
- Kulörta fönster målade i engelskt rött, grönt eller mörkt gult
- Hög spritputsad sockel som kragar ut en bit från fasaden
- Placering mitt på tomten, indragen från gatan med öppna ytor runt om
- Branta taklutningar – kombination av sadeltak, mansardtak och valmade tak
- Öppna farstukvistar och balkonger utan täckplåt
- Fasader i slätputs eller spritputs, sockel oftast i grövre spritputs med detaljer i slätputs
- Artikulering genom hörnkedjor, listverk m m som skapar reliefverkan
- Tegeltak med röda tegelpannor, skorstenar placerade i nocken
- Ofta fullt inredda ovanvåningar

Klassificerade fastigheter som har kategoriserats under denna rubrik:

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Lingonkruset 25, Gjutaregatan 1
Mörarp 2:11, kv Sockertången, Mörapsgårdsvägen 1
Mörarp 2:15, kv Sockertången, Postgatan 8
Mörarp 2:19, kv Sockertången, Mörapsgårdsvägen 3
Mörarp 2:51, kv Tekulan, Mörapsgårdsvägen 10
Mörarp 2:75, kv Tesilen, Postgatan 1
Mörarp 3:26, Bjuvsleden 18
Skänken 4, Brandmansgatan 5 (nya folkskolan)
Syltburken 1, Villagatan 17 (huvudbyggnaden)
Syltburken 3, Villagatan 13

Byggnader av kompletterande värde

Karotten 9, Laborantgatan 5
Korgstolen 1, Bjuvsleden 7
Lingonkruset 10, Gjutaregatan 4
Lingonkruset 15, Villagatan 2
Mörarp 2:18, kv Sockertången, Postgatan 12
Mörarp 2:20, kv Tefatet, Postgatan 3
Mörarp 2:36, kv Sockertången, Postgatan 10
Mörarp 2:37, kv Tefatet, Postgatan 5
Mörarp 2:40, kv Sockerskålen, Rosenlundsvägen 35
Mörarp 2:42, kv Sockerskålen, Mörapsgårdsvägen 6
Mörarp 2:66, kv Sockertången, Rosenlundsvägen 25
Mörarp 3:79, kv Skärbrådan, Köpmansgatan 4
Mörarp 3:81, kv Sejdeln, Rosenlundsvägen 20
Mörarp 3:82, kv Sejdeln, Rosenlundsvägen 22
Syltburken 1, Villagatan 17 (uthus)
Syltburken 4, Villagatan 11
Syltskeden 2, Villagatan 21
Tekoppen 3, Mörapsgårdsvägen 5

Brutna mansardtak blev populära och är ett sätt att bättre kunna utnyttja ovanvåningen. Fönstren har småspröjsade rutor i de övre delarna, ett tidstypiskt karaktärsdrag.
Mörarp 2:11, kv Sockertången, Mörarpsgårdsvägen 1, från 1913

Brant sadeltak, hög sockel och putsad fasad.
Korgstolen 1, Bjuvsleden 7

Ett av få hus från epoken med panelklädd fasad.
Lingonkruset 25, Gjutaregatan 1

Hörnkedja och takfotlist i samma färg som fasadputsen. Dekoren framträder genom reliefverkan och genom olika grovlek på putsen.
Lingonkruset 10, Gjutaregatan 10

Funktionalism och modern enkelhet, 1930 - 40-tal

Förutsättningar

Få arkitekturstilar har en så tydlig startpunkt som funktionalismen. Och få stilar har haft ett sådant samhälleligt engagemang som funktionalismen. Stockholmsutställningen 1930 introducerade den nya stilen i Sverige och spred den på bred front över hela landet. Till skillnad från många andra byggnadsstilar innebar funktionalismen ett radikalt brott mot föregående traditioner och stilen blev en del av en konsekvent programförklaring för ett sundare liv och bättre samhälle. Det samhälle som växte upp tiden efter sekelskiftet upplevdes på många sätt som osunt; dåliga arbetsvillkor i den framväxande industrin, bostadsnöd i form av låg boendestandard med mörka gårdar och dåligt anpassade lägenheter. Arkitekturbatten svängde från att ha varit ett konstnärligt skapande för de övre klasserna till att bli en del av ett samhällsbygge med sociala ambitioner.

Luft och ljus, bostadsplaner som är anpassade till brukarnas behov och inte efter krav på symmetri i fasaden, förenkling, jämlikhet och demokratiskt byggande var visioner som nu prioriterades. De nya idéerna fick inte bara ett stort inflytande på utformningen av enskilda hus utan även inom stads- och bostadsplaneringen. Och framför allt innebar de nya ambitionerna att arkitekterna intresserade sig mer för annan bebyggelse än överklassvillor och representativ monumentalbebyggelse. Nya prestigeprojekt blev sådana som förknippades med det sociala samhällsbyggandet. De mest utsvävade varian-

terna är givetvis lättare att förverkliga i stora projekt men idéerna fick stor genomslagskraft i all bebyggelse, speciellt som fokus nu även omfattade vardagsbebyggelse i form av flerbostadshus, industribyggnader och liknande.

Med 1930-talet kom bilismen till Mörap. För arkitekterna blev bilen ett framtidsoptimistiskt inslag – och bilhallar, garage, bensinmackar och bilindustrier blev tacksamma byggnader som arkitekterna kunde projicera sina framtidsvisioner på. Mörap ligger vid en vägknut som sedan gästgiveriskjutsarnas tid varit av stor betydelse. Kontinentalvägen mellan Malmö och Stockholm gick igenom Mörap, och i slutet av 1930-talet byggdes Carl Westbergs bensinmack. Under samma tid uppfördes även brandstationen och ett antal större villor som är fina exempel på tidens byggande. 1944 upprättades en stadsplan för större delen av samhället, som reglerade var nybebyggelse skulle etableras, tomtstorlek, byggnaders storlek och placering på tomten osv. Denna plan omfattade både redan bebyggda områden kring kyrkan och stationen, men också flera nybyggnadsområden som skulle komma att bebyggas under de kommande decennierna. Kvarteren norr om Tingshusgatan ("Kaffekvarteren") fick sin utformning genom denna plan. Här förlades gator och bebyggelse enligt en klassisk kvartersplan med gator med "genomsilning", dvs trafiken kan köra på alla gator runt rektangulära kvarter.

På Köpmannagatan ligger tre funkisvillor från slutet av 1930-talet. Trädgårdarna är stora, och ramar effektivt in byggnaderna.
Kv Stekpannan, Mörap 3:89, Köpmannagatan 13

Brandstationen i kv Morteln, uppförd 1937 i Helsingborgstegel är en karaktärbyggnad på orten både genom sitt karakteristiska utseende med slangtornet och genom sin funktion i samhället då Mörap var egen kommun.

Karaktäristika

Utpräglade funkishus utgör karaktärsfulla inslag i bebyggelsemiljön, men även mer anonym bebyggelse bär ofta tydliga spår av modernismens genombrott. Ett av de mer typiska och tydliga karaktärsdragen på funkis är det plana taket, som genom sin låga lutning är nästintill osynligt från marken. Men många bostadshus uppfördes fortfarande i traditionell form med sadeltak. Fasaderna och byggnadernas volymer var ofta osymmetriska eftersom man lät planlösningarna bestämma rums- och fönsterdisposition. Byggnaderna placerades luftigt och ljust på tomterna – lika mycket som de står i kontrast till naturen och trädgården framhäver de den. Fasaderna är of-

tast putsade i någon ljus kulör – inte enbart vitt, utan de kan lika ofta vara ljust gult eller grått. I Skåne är det också vanligt med funkishus i tegel. Fönsterbleck och stuprör målades i samma färg som fasaden. Under 1940-talet blev färgerna mörkare och mer jordfärgade än under 30-talets tidiga modernism. Fönstren blev då oftast också målade i samma färg, men kan skilja sig ur med någon dovt grågrön färg. Kontakten mellan ute och inne ökade med stora perspektivfönster, långsträckta balkonger och fönster placerade i hörn. Detaljer som räcken, balkongtäckningar etc är enkelt och funktionellt utformade i t ex rostfritt stål.

Större bostadsvilla i tidsenlig funkisstil, uppförd åt verkstadschef Lennart Hellberg vid Hellbergs Mekaniska. Mörap 3:139, kv Lingonkruset, Rosenlundsvägen

Samtidigt som Lennart Hellberg lät bygga sitt hus uppförde brodern Ragnar, som var säljchef vid Hellbergs Mekaniska sin påkostade funkisvilla på en grannfastighet. Lingonkruset 23, Villagatan

Karaktärsdrag värda att vårda

- Den låga sluttningen på plantak
- Smäckert utformade balkonger klädda med smalkorrugerad plåt
- Slät putskvaliteten och färgskalan; ljus under 30-talet, dämpad och dov under 40-talet
- Plåtdetaljer i samma färg som fasadputsen
- Rektangulärt liggande fönster utan spröjs, hörnplacerade fönster, perspektivfönster

- Fönsterindelningar som medveten arkitektonisk gestaltning
- Tillbyggnader bör anpassas till ursprungliga volymer, takfall och material
- Tunna och enkla skärmtak över entréer

Klassificerade fastigheter som har kategoriserats under denna rubrik:

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Lingonkruset 23, Villagatan 72
Morteln 1, Bjuvsleden 32 (brandstationen)
Mörarp 3:87, kv Stekpannan, Köpmannagatan 9
Mörarp 3:88, kv Stekpannan, Köpmannagatan 11
Mörarp 3:89, kv Stekpannan, Köpmannagatan 13
Mörarp 3:120, kv Skopan, Rosenlundsvägen 26
Mörarp 3:139, kv Lingonkruset, Rosenlundsvägen 17
Mörarp 7:6, kv Byttan, Bjuvsleden 26 B (Caltexmacken)

Parallellt med den typiska funktionalismen byggdes även mer traditionella villor med sadeltak, som ändå präglades av tidens strävan efter enkelhet.
Mörarp 2:46, kv Tefatet, Postiljonsgatan 7, från 1945

Ett typiskt sätt att arrangera fönster under 1930- och 40-talet, med fönster i hörn, här på en byggnad med traditionellt sadeltak.
Korgstolen 4, Rosenlundsvägen 2

Byggnad av kompletterande värde

Assertorp 2:20, kv Fickuret, Vinkelgatan 11
Brödburken 7, Gruvgatan 24
Mörarp 1:14, kv Kaffeburken, Margaretagatan 6
Mörarp 1:15, kv Kaffeburken, Margaretagatan 4
Mörarp 1:16, kv Kaffeburken, Margaretagatan 2
Mörarp 1:17, kv Kaffeburken, Tingshusgatan 13
Mörarp 1:18, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 23
Mörarp 1:19, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 21
Mörarp 1:20, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 19
Mörarp 1:32, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 25
Mörarp 2:46, kv Tefatet, Postiljonsgatan 7
Mörarp 3:78, kv Skärbrädan, Ahlmansgatan 3
Mörarp 3:112, kv Skärbrädan, Ahlmansgatan 4
Mörarp 3:125, kv Stekpannan, Krigaregatan 2
Syltburken 14, Laborantgatan 8

Samma detalj på en funkisvilla med många andra typiska karaktärsdrag, som det platta taket, det tunna skärmtaket över trappan och det runda fönstret på ovanvåningen och den slätputsade fasaden.
Mörarp 3:120, kv Skopan, Rosenlundsvägen 26

Tjänstemannavillor, 1950 - 60-tal

Förutsättningar

1950-talet blev den svenska välfärdens genombrott. Det fanns en framtidsoptimism efter andra världskriget, både i Sverige och utomlands. Men till skillnad från de stora länderna i Europa hade Sverige ett försprång. Man behövde inte börja med att ta sig an stora återuppbyggnadsprojekt, utan kunde istället ägna kraft åt att gestalta den nya välfärden.

Stagnationen i byggandet under kriget ledde istället till att arkitekturdebatten vitaliserades, och efter kriget kunde försprånget användas till att börja bygga det nya samhället. Centrumanläggningar, sporthallar, fritidshus och bostadsplanering stod i fokus. Funktionalismens sociala ambitioner kunde nu med bättre förutsättningar förverkligas. Nyinrättade kommunala bostadsföretag fick ansvara för att räkna fram bostadsbehovet och det satsades mycket på nyproduktion av flerfamiljshus. För en genomsnittsfamilj på två vuxna och två barn höjdes genomsnittstorleken på bostaden från två rum och kök till tre rum och kök, likaså höjdes standarden i bostaden väsentligt under 1950-talet.

Sett i ett internationellt perspektiv byggdes det förhållandevis många flerfamiljshus i Sverige under 50-talet, och få enfamiljshus – mycket tack vare allmännyttans intresse och kommunernas ansvarstagande. Som ett alter-

*Villa med väl markerad entré med ett enkelt och funktionellt skärmtak och en utkragad tegelomfattning i avvikande färg. Olika färg på karm och båg på fönstren. Höga krav på materialens kvalitet har gjort att byggnaderna har åldrats väl. Stora delar av byggnadsbeståndet från 1950-talet är ännu i mycket gott skick.
Mörarp 1:24, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 9, från 1950*

*Det här är sinnebilderna för många av hur ett hus ska se ut: Villan i folkhemssverige, en enkel plan och obrutet sadeltak, hög kvalitet på både material och utförande.
Mörarp 1:34, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 3*

Flerfamiljshus i kv Gungstolen

nativ till det friliggande småhuset introducerades gruppbyggda rad- och kedjehus under 1950-talet. Med utvecklingen av lättbetongen kom också fler och effektivare elementbyggsatser för småhusbebyggelsen. Ungefär hälften av samtliga småhus under 1950- och 60-talet var monteringsfärdiga. I Mörap var det främst friliggande småhus som uppfördes under denna tid. Marken norr om Tingshuset (de så kallade Kaffekvarteren) hade planlagts i mitten av 1940-talet och tomterna såldes och bebyggdes i jämn takt. Andra områden där tomter såldes var Klockkvarteren vid Assertorpsvägen, samt tomterna mellan Krigaregatan och Köpmansgatan. Här byggdes en homogen bebyggelse av "tjänstemannavillor" med höga krav på material och kvalitet. Under 1950-talet uppfördes också de första flerfamiljshusen i Mörap, vid Södra Bokhagsvägen.

Karaktäristika

Från funktionalismen under 1930-talet gick enkelheten i arv till efterkrigstiden. 1950-talets egnahemsbebyggelse har många likheter med 40-talets återhållsamma husvolymer, men materialen är mer framåtblickande. Lättbetongelementen kläddes inledningsvis med krattat tegel, men under 1960-talet presenterades det som ett eget fasadmateriäl, i kombination med andra. Olika material, som vitmålad tegelytor, krattat tegel, pänelytor och siporexfält kombinerades för att framhäva varandra. Byggnaderna uppfördes mitt på tomten, ofta i regelbundna rader med lika långt från gatan. Det klassiska 50-talshuset ligger på

Fasad av synliga Siporexelement, i kombination med rött tegel på gavlarna, lågt sluttande tak och en typisk markerad entré. Mörap 5:18, kv Brödkorgen, Margaretagatan 22, uppförd 1964

en markerad källarsockel, medan 60-talshuset ligger mer direkt i marknivå utan sockel. Byggnadsvolymer är välproportionerliga, under perioden blev sadeltaket allt mer flackt och under 60-talet många gånger även helt plant. Mer framträdande fönsteröppningar artikulerades under 1950-talet gärna med utkragade skift i tegel. Fem- och sexkantiga fönster förekom också. Under 1960-talet kompletterades det traditionella teglet med mexisten, som kunde förekomma i en rikedom av olika kulörer och strukturer.

Karaktärsdrag värda att värda

- Enkla byggnadsvolymer, ofta kopplade till varandra
- Sadeltak med låg taklutning, skorstenar som sitter på takytan och inte i nocken
- Hög kvalitet på byggnads- och fasadmateriäl och på utförandet
- Kombinationer av fasadmateriäl är gjorda för att framhäva varandra
- Sparsam artikulering i form av utkragade rullskiftsöppningar kring fönster
- Karaktärsfulla plantak är en medveten arkitektonisk gestaltning för att få byggnaden att bättre smälta in i sin miljö, värda hellre befintligt takmateriäl än res sluttande sadeltak
- Ge akt på formrikedom i ytterdörrar och fönster
- Låga tomtavgränsningar med kalkstensplattor och stolpar

Klassificerade fastigheter som har kategoriserats under denna rubrik:

Byggnader av kompletterande värde

Assertorp 2:22, kv Vagguret, Vinkelgatan 8
Assertorp 2:32, kv Pendylen, Linjegatan 18
Assertorp 2:33, kv Pendylen, Linjegatan 20
Assertorp 2:34, kv Pendylen, Linjegatan 22
Assertorp 2:35, kv Pendylen, Linjegatan 24
Assertorp 2:37, kv Pendylen, Linjegatan 28
Assertorp 2:38, kv Fickuret, Linjegatan 29
Assertorp 2:42, kv Vagguret, Linjegatan 23
Assertorp 2:43, kv Vagguret, Linjegatan 19
Assertorp 2:46, kv Vagguret, Linjegatan 11
Brödburken 3, Gruvgatan 16
Gungstolen 1, Södra Bokhagsvägen 2 A-C
Gungstolen 2, Rosenlundsvägen 8 A-B
Karmstolen 1, Skräddaregatan 5
Karmstolen 3, Rosenlundsvägen 4
Korgstolen 5, Skräddaregatan 2
Mörarp 1:23, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 7
Mörarp 1:24, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 9
Mörarp 1:25, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 11
Mörarp 1:27, kv Kaffekoppen, Karolinagatan 1
Mörarp 1:31, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 2
Mörarp 1:33, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 5
Mörarp 1:34, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 3
Mörarp 1:35, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 4
Mörarp 1:36, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 6
Mörarp 1:37, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 8
Mörarp 1:38, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 10
Mörarp 1:39, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 1
Mörarp 1:41, kv Kaffekannen, Gruvgatan 9
Mörarp 1:42, kv Kaffekannen, Gruvgatan 7
Mörarp 1:43, kv Kaffekannen, Gruvgatan 5
Mörarp 1:44, kv Kaffekannen, Gruvgatan 3
Mörarp 1:45, kv Kaffekannen, Södra Bokhagsvägen 16
Mörarp 1:47, kv Kaffekannen, Klaragatan 3
Mörarp 1:48, kv Kaffekannen, Klaragatan 5
Mörarp 1:49, kv Kaffekitteln, Klaragatan 2
Mörarp 1:50, kv Kaffekitteln, Klaragatan 4
Mörarp 1:51, kv Kaffekitteln, Klaragatan 6
Mörarp 1:52, kv Kaffekitteln, Klaragatan 8
Mörarp 1:53, kv Kaffekitteln, Klaragatan 10
Mörarp 1:54, kv Kaffekitteln, Linnéagatan 1
Mörarp 1:55, kv Kaffekitteln, Linnéagatan 3
Mörarp 1:56, kv Kaffekitteln, Linnéagatan 5

Mörarp 1:58, kv Kaffekitteln, Margaretagatan 9
Mörarp 1:59, kv Kaffekoppen, Södra Bokhagsvägen 14
Mörarp 1:60, kv Kaffekoppen, Linnéagatan 2
Mörarp 1:61, kv Kaffekoppen, Linnéagatan 4
Mörarp 1:62, kv Kaffekoppen, Linnéagatan 6
Mörarp 1:63, kv Kaffeburken, Gruvgatan 1
Mörarp 1:64, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 35
Mörarp 1:65, kv Kaffeburken, Margaretagatan 16
Mörarp 1:66, kv Kaffeburken, Margaretagatan 14
Mörarp 1:67, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 33
Mörarp 1:68, kv Kaffeburken, Margaretagatan 12
Mörarp 1:69, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 31
Mörarp 1:71, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 29
Mörarp 1:73, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 27
Mörarp 2:53, kv Tefatet, Kamrersgatan 6
Mörarp 2:56, kv Tekoppen, Postgatan 7
Mörarp 2:60, kv Tefatet, Postiljonsgatan 1
Mörarp 3:126, kv Stekpannan, Knektgatan 2
Mörarp 3:128, kv Stekpannan, Krigaregatan 6
Mörarp 3:130, kv Stekpannan, Krigaregatan 4D
Mörarp 3:131, kv Stekpannan, Krigaregatan 4C
Mörarp 3:132, kv Stekpannan, Krigaregatan 4A
Mörarp 5:12, kv Brödkorgen, Gruvgatan 8
Mörarp 5:13, kv Brödkorgen, Gruvgatan 6
Mörarp 5:14, kv Brödkorgen, Margaretagatan 15
Mörarp 5:15, kv Brödkorgen, Gruvgatan 4
Mörarp 5:16, kv Brödkorgen, Gruvgatan 2
Mörarp 5:18, kv Brödkorgen, Margaretagatan 22
Mörarp 5:19, kv Brödkorgen, Margaretagatan 24
Mörarp 5:20, kv Brödkorgen, Margaretagatan 26
Mörarp 5:21, kv Brödkorgen, Margaretagatan 28
Mörarp 5:23, kv Brödkorgen, Norra Bokhagsvägen 22
Mörarp 5:26, kv Brödrosten, Sofiegatan 12
Mörarp 5:28, kv Brödrosten, Sofiegatan 8
Mörarp 5:30, kv Brödrosten, Sofiegatan 4
Mörarp 5:31, kv Brödrosten, Sofiegatan 2
Mörarp 5:32, kv Brödspaden, Sofiegatan 1
Mörarp 5:33, kv Brödspaden, Sofiegatan 3
Mörarp 5:36, kv Brödspaden, Sofiegatan 9
Mörarp 5:38, kv Brödspaden, Sofiegatan 13
Syltskeden 3, Villagatan 19

Olika fasadmateriell som effektfullt kontrasterar och framhäver varandra.

Mörarp 1:45, kv Kaffekannen, Södra Bokhagsvägen 16, från 1959

Olika byggnadsvolymer med pulpettak har adderats till varandra. Brickan 4, Norra Bokhagsvägen

Ett stycke prydligt 1960-tal: flackt sadeltak, som nästan är helt plant, olika fasadmateriell på gaveln och långsidan. Huset vilar direkt på marken utan sockel.

Syltskeden 3, Villagatan 19

Prydliga trädgårdar är en del av bebyggelsemiljön. Här en tomtavskiljande häck vid Margaretagatan 28, Mörarp 5:21, kv Brödkorgen

Mexisten och arbetade fönsterpartier i panelklädda fält.

Assertorp 2:42, kv Vägurett, Linjegatan 23, från 1950

Tomtavgränsningen med ett lågt staket förekommer ofta vid hus från epoken.

Mörarp 1:27, kv Kaffekoppen, Karolinagatan 1

Katalogvillor, 1970 – 2000-tal

Förutsättningar

Under 1970-talet dominerade de elementbyggda villorna. Miljonprogrammet under åren 1965-75 innebar en storskalig produktion av flerfamiljshus, men även ett ökat småhusbyggande. Vid 1970-talets början stod småhusbyggandet för 25 % av den totala mängden nybyggnader, i slutet av decenniet var det 75 %. En förklaring var den ökande inflationen som gjorde det lönsamt att investera i husköp. Efterfrågan på småhus ökade, speciellt på större villor. Byggnadsbranschens inriktning på monteringsfärdiga villor och ökad konkurrens om köparna liknade alltmer annan varuproduktion, där allt större vikt lades på marknadsföring och säljfrämjande åtgärder. Ökad bostadsyta blev ett säljargument, samtidigt som de stora ytorna minskade intresset för genomtänkta planlösningar. Därtill erbjöds typhuskunderna fler tillvalsdetaljer, nya tegelsorter och kulörer. Vid mitten av 70-talet kom en vändpunkt när oljekrisen dramatiskt ökade uppvärmningskostnaderna. Detta påverkade dock inte storleken på villorna, utan ledde till utvecklingen av nya isoleringsmetoder, och möjligheterna till lån för tilläggsisolering av äldre hus.

Utvecklingen under 1980 och 1990-talet har delvis fortsatt åt samma håll. 1990 uppfördes 98 % av alla styckebyggda villor som typhus. På grund av bland annat ökade tomtpriser har det blivit vanligare med förtätningar i form av nybyggen på avstyckade tomter. Det leder inte bara till att trädgårdarna blivit mindre utan även att gatumiljön brutits upp genom fler infarter och att äldre homogena villakvarter blivit mer uppblandade. Som en reaktion på typhusens tidigare dåliga anpassning till sin när-

Så kallade övertrycksfönster ger en omisskännlig karaktär av sent 1970-tal. Det är ett material som idag är svårt att ersätta. Korgstolen 2, Bjuvsleden 5B, från 1977

miljö har nu ökade krav införts på anpassning av nyproduktion till lokal och regional karaktär.

Mörarp byggdes ut i ett par nya områden, dels norr om Bokhagens gård, dels öster om Bjuvsleden. I det förstnämnda området upprättades en stadsplan 1970 av Kjessler och Mannerstråle, med Jan Erik Lund som ansvarig. Gatorna utformades som säckgator, med symmetri och med ett par platsbildningar med fria utblickar över omgivande hus. Via gång- och cykelvägar binds gatorna ihop med omgivande grönområden.

Karaktäristika

1970-talets influenser kan främst sägas komma utifrån, från Medelhavsländerna och USA. Modeväxlingarna kom dock snabbt och karaktären på villorna är mycket heterogen. De ekonomiskt fördelaktiga tiderna för husköp gjorde att villorna byggdes stora och med exklusivt yttre. Det stora urvalet av färger, och fasadmateriell med olika tegelsorter med olika struktur, och tillvalsdetaljer i form av murade arkader, burspråk, valmade tak etc är typiska för det tidiga 1970-talet.

Under 1980-talet och 90-talen fick villabyggandet mer inhemska förebilder. Trä- och panelfasaderna övertog

1970-talets tegelrikedom. Ofta är kopplingarna till förebilderna inom träbyggnadsarkitekturen vaga och består av tillvalsdetaljer som förstukvistar, lösa spröjsar, profilerade snickerier, burspråk m m. Stora bostadsytor och snabba modeväxlingar präglar än idag villabyggandet. Idag uppförs villor i nymodernism parallellt med villor med drag av traditionalism. Enstaka ekologiska hus uppförs också.

Karaktärsdrag värda att vårda

- Byggnadsdetaljer som burspråk, profilerade snickerier, förstukvistar, fusksprijs m m är tidstypiska och karaktärsfulla
- Fönster med "övertrycksfönster" ger karaktär och tydlig tidsprägel
- Kraftiga takutsprång
- Olika tegelsorter med olika strukturer; hålkälstegel, mexisten, borstade, huggna, valsade ytor och en rikedom på kulörer och nyanser (gult, rött, mörkbrunt, rosa, grönaktigt, vitt etc)
- Variation av tegelytor och panelytor i samma fasad är ofta en medveten arkitektonisk gestaltning.
- Behåll ursprunglig lasyr på panel där det varit det istället för att måla med täckande färg
- Anpassa takvinklar och takmaterial på tillbyggnader till ursprunglig byggnad

*Dominerande gavelparti med kraftigt utskjutande takutsprång och fullbreddsbalkong med terrass under.
Kakmättet 3, Rättaregatan 72, byggår 1975*

*Under 1970-talet ökade storleken på villorna. Svarta takpannor ansågs ge ett mer exklusivt utseende på husen och blev populärt.
Syltburken 14, Laborantgatan 8, byggår 1977*

*Ett annat exempel på det sena 1900-talets villabyggande, uppfört några år senare. Trähustraditionen står fast men färgskalan är ljusare, taket har röda takpannor och fönstren är större och försedda med lösa spröjsar.
Assertorp 2:44, kv Vägget, Assertorpsvägen 5, från 1991*

*Hus från sent 1900-tal med förebild i en äldre svensk träbyggnadstradition, den röda stugan med vita knutar.
Brödkorgen 1, Gruvgatan 10, byggår 1989*

Litteratur

Litteratur om Mörarp

Andersson, Kaleb, *Mörarps kyrka, kort historik*, Mörarp 1932

Bengtsson, Bo (red), *Skånes bebyggelse del IV. En skildring i ord och bild*, Malmö 1963

Bergkvist, Anna, *Mörarpsgårdar genom århundraden*, Helsingborg 1993

Bergkvist, Anna, *Mörarpsbygdens historia*, Helsingborg 1999

Forslid, Erik, *Luggude Härads sparbank 1848 - 1948*, Helsingborg 1948

Kulturminnesvårdsprogram för Helsingborg, Helsingborgs Museum 1991

Lindström, Fritz B och Lundgren, S Ivar (red), *Från sock-enstämma till storkommun, Malmöhus län, köpingar och landskommuner*, Halmstad 1955

Rönn, Viveka, *Kulturmiljövård i Mörarp*, Stadsbyggnadskontoret, Helsingborg 1984

Litteratur om bebyggelsehistoria, kulturmiljövård och byggnadsvård

Björk, Cecilia m fl, *Så byggdes husen 1880-2000 : arkitektur, konstruktion och material i våra flerbostadshus under 120 år*, Stockholm 2003

Byggnaders särdrag, *En stilhistorisk handbok 1880-1960*, Boverket 1995

Svenska föreningen för byggnadsvård och byggförlaget, *Hantverket i gamla hus*, Stockholm 1999

Jonsson, Leif, *Från egna hem till villa: enfamiljshuset i Sverige 1950-1980*, Gävle 1985

Lindbom, Roger och Wenander, Vicki, *Frågor och svar om byggnadsvård*, Stockholm 2002

Robertsson, Stig, *Fem pelare – en vägledning för god byggnadsvård*, Stockholm 2002

Stavenow-Hidemark, Elisabet, *Villabebyggelse i Sverige 1900-1925*, Stockholm 1971

Tidskrifterna Kulturmiljövård och Byggnadsvård.

Skriftserien "Byggnadsvård i praktiken" från Gysinge centrum för byggnadsvård och Byggförlaget innehåller olika delar om bl a inre renovering, utvändig renovering, värme i gamla hus osv.

Riksantikvarieämbetets skriftserie om olika byggnadsmaterial och byggnadstekniker innehåller delar om bland annat tegeltak, plåttak och kalkputs.

Förteckning över alla klassificerade fastigheter

Särskilt värdefull bebyggelse enligt
PBL 3:12§

Grytan 1, Bjuvsleden 28
Lingonkruset 3, Rosenlundsvägen 11
Lingonkruset 23, Villagatan 72
Lingonkruset 25, Gjutaregatan 1
Morteln 1, Bjuvsleden 32 (brandstationen)
Morteln 2, Jälgaregatan 3 (stallänga)
Morteln 3, Jälgaregatan 5 (stallänga)
Mörarp 2:11, kv Sockertången, Mörarpsgårdsvägen 1
Mörarp 2:15, kv Sockertången, Postgatan 8
Mörarp 2:16, Rosenlundsvägen 39
Mörarp 2:19, kv Sockertången, Mörarpsgårdsvägen 3
Mörarp 2:51, kv Tekulan, Mörarpsgårdsvägen 10
Mörarp 2:65, Mörarpsgårdsvägen 14 (huvudbyggnaden)
Mörarp 2:75, kv Tesilen, Postgatan 1
Mörarp 3:24, Bjuvsleden 22
Mörarp 3:26, Bjuvsleden 18
Mörarp 3:34, kv Skärbrådan, Rosenlundsvägen 14
Mörarp 3:45, kv Brudkistan, Södra Bokhagsvägen 1

Mörarp 3:63, kv Sockertången, Rosenlundsvägen 23
Mörarp 3:67 kv Sockertången, Bankgatan 4
Mörarp 3:71, kv Sockertången, Bankgatan 2
Mörarp 3:87, kv Stekpannan, Köpmannagatan 9
Mörarp 3:88, kv Stekpannan, Köpmannagatan 11
Mörarp 3:89, kv Stekpannan, Köpmannagatan 13
Mörarp 3:120, kv Skopan, Rosenlundsvägen 26
Mörarp 3:139, kv Lingonkruset, Rosenlundsvägen 17
Mörarp 4:2 och 4:3, Bokhaga (hela gårdsanläggningen)
Mörarp 5:44, Sofiehällsvägen 11
Mörarp 7:6, kv Byttan, Bjuvsleden 26 B (Caltexmacken)
Skrivbordet 3, Tingshusgatan 4
Skänken 1, Brandmansgatan 7 (båda f d skolbyggnaderna)
Skänken 3, Bjuvsleden 15 E (Tingshuset)
Skänken 4, Brandmansgatan 5 (nya folkskolan)
Syltburken 1, Villagatan 17 (huvudbyggnad)
Syltburken 3, Villagatan 13

Byggnader av kompletterande värde

Assertorp 2:8, kv Vägurett, Assertorpsvägen 7
Assertorp 2:20, kv Fickuret, Vinkelgatan 11
Assertorp 2:22, kv Vägurett, Vinkelgatan 8
Assertorp 2:32, kv Pendylen, Linjegatan 18
Assertorp 2:33, kv Pendylen, Linjegatan 20
Assertorp 2:34, kv Pendylen, Linjegatan 22
Assertorp 2:35, kv Pendylen, Linjegatan 24
Assertorp 2:37, kv Pendylen, Linjegatan 28
Assertorp 2:38, kv Fickuret, Linjegatan 29
Assertorp 2:42, kv Vägurett, Linjegatan 23
Assertorp 2:43, kv Vägurett, Linjegatan 19
Assertorp 2:46, kv Vägurett, Linjegatan 11
Brödburken 3, Gruvgatan 16
Brödburken 7, Gruvgatan 24
Gungstolen 1, Södra Bokhagsvägen 2 A-C
Gungstolen 2, Rosenlundsvägen 8 A-B
Karmstolen 1, Skräddaregatan 5
Karmstolen 3, Rosenlundsvägen 4
Karotten 9, Laborantgatan 5
Korgstolen 1, Bjuvsleden 7
Korgstolen 5, Skräddaregatan 2
Lingonkruset 5, Rosenlundsvägen 7
Lingonkruset 7, Rosenlundsvägen 3
Lingonkruset 8, Rosenlundsvägen 1

Lingonkruset 9, Gjutaregatan 3 (endast ekonomibyggnaden)
Lingonkruset 10, Gjutaregatan 4
Lingonkruset 12, Gjutaregatan 3
Lingonkruset 15, Villagatan 2
Mandelkvarnen 3, Mörshögsvägen 1
Mörarp 1:14, kv Kaffeburken, Margaretagatan 6
Mörarp 1:15, kv Kaffeburken, Margaretagatan 4
Mörarp 1:16, kv Kaffeburken, Margaretagatan 2
Mörarp 1:17, kv Kaffeburken, Tingshusgatan 13
Mörarp 1:18, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 23
Mörarp 1:19, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 21
Mörarp 1:20, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 19
Mörarp 1:23, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 7
Mörarp 1:24, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 9
Mörarp 1:25, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 11
Mörarp 1:27, kv Kaffekoppen, Karolinagatan 1
Mörarp 1:31, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 2
Mörarp 1:32, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 25
Mörarp 1:33, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 5
Mörarp 1:34, kv Kaffekvarnen, Tingshusgatan 3
Mörarp 1:35, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 4
Mörarp 1:36, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 6
Mörarp 1:37, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 8

Mörarp 1:38, kv Kaffekvarnen, Karolinagatan 10
Mörarp 1:39, kv Kaffekvarnen Tingshusgatan 1
Mörarp 1:41, kv Kaffekannan, Gruvgatan 9
Mörarp 1:42, kv Kaffekannan, Gruvgatan 7
Mörarp 1:43, kv Kaffekannan, Gruvgatan 5
Mörarp 1:44, kv Kaffekannan, Gruvgatan 3
Mörarp 1:45, kv Kaffekannan, Södra Bokhagsvägen 16
Mörarp 1:47, kv Kaffekannan, Klaragatan 3
Mörarp 1:48, kv Kaffekannan, Klaragatan 5
Mörarp 1:49, kv Kaffekitteln, Klaragatan 2
Mörarp 1:50, kv Kaffekitteln, Klaragatan 4
Mörarp 1:51, kv Kaffekitteln, Klaragatan 6
Mörarp 1:52, kv Kaffekitteln, Klaragatan 8
Mörarp 1:53, kv Kaffekitteln, Klaragatan 10
Mörarp 1:54, kv Kaffekitteln, Linnéagatan 1
Mörarp 1:55, kv Kaffekitteln, Linnéagatan 3
Mörarp 1:56, kv Kaffekitteln, Linnéagatan 5
Mörarp 1:58, kv Kaffekitteln, Margaretagatan 9
Mörarp 1:59, kv Kaffekoppen, Södra Bokhagsvägen 14
Mörarp 1:60, kv Kaffekoppen, Linnéagatan 2
Mörarp 1:61, kv Kaffekoppen, Linnéagatan 4
Mörarp 1:62, kv Kaffekoppen, Linnéagatan 6
Mörarp 1:63, kv Kaffeburken, Gruvgatan 1
Mörarp 1:64, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 35
Mörarp 1:65, kv Kaffeburken, Margaretagatan 16
Mörarp 1:66, kv Kaffeburken, Margaretagatan 14
Mörarp 1:67, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 33
Mörarp 1:68, kv Kaffeburken, Margaretagatan 12
Mörarp 1:69, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 31
Mörarp 1:71, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 29
Mörarp 1:73, kv Kaffeburken, Bjuvsleden 27
Mörarp 2:18, kv Sockertången, Postgatan 12
Mörarp 2:20, kv Tefatet, Postgatan 3
Mörarp 2:36, kv Sockertången, Postgatan 10
Mörarp 2:37, kv Tefatet, Postgatan 5
Mörarp 2:40, kv Sockerskålen, Rosenlundsvägen 35
Mörarp 2:42, kv Sockerskålen, Mörapsgårdsvägen 6
Mörarp 2:46, kv Tefatet, Postiljonsgatan 7
Mörarp 2:53, kv Tefatet, Kamrersgatan 6
Mörarp 2:56, kv Tekoppen, Postgatan 7
Mörarp 2:60, kv Tefatet, Postiljonsgatan 1
Mörarp 2:66, kv Sockertången, Rosenlundsvägen 25
Mörarp 3:38, kv Byrån, Rosenlundsvägen 12
Mörarp 3:68, kv Sockertången, Rosenlundsvägen 21

Mörarp 3:78, kv Skärbrädan, Ahlmansgatan 3
Mörarp 3:79, kv Skärbrädan, Köpmanngatan 4
Mörarp 3:81, kv Sejdeln, Rosenlundsvägen 20
Mörarp 3:82, kv Sejdeln, Rosenlundsvägen 22
Mörarp 3:112, kv Skärbrädan, Ahlmansgatan 4
Mörarp 3:125, kv Stekpannan, Krigaregatan 2
Mörarp 3:126, kv Stekpannan, Knektgatan 2
Mörarp 3:127, kv Sejdeln, Rosenlundsvägen 24
Mörarp 3:128, kv Stekpannan, Krigaregatan 6
Mörarp 3:130, kv Stekpannan, Krigaregatan 4D
Mörarp 3:131, kv Stekpannan, Krigaregatan 4C
Mörarp 3:132, kv Stekpannan, Krigaregatan 4A
Mörarp 3:142, kv Tesilen, Bankgatan 3
Mörarp 5:3, Sofiehällsvägen 2
Mörarp 5:4, Sofiehällsvägen 7
Mörarp 5:5, Sofiehällsvägen 5
Mörarp 5:6, Sofiehällsvägen 3
Mörarp 5:12, kv Brödkorgen, Gruvgatan 8
Mörarp 5:13, kv Brödkorgen, Gruvgatan 6
Mörarp 5:14, kv Brödkorgen, Margaretagatan 15
Mörarp 5:15, kv Brödkorgen, Gruvgatan 4
Mörarp 5:16, kv Brödkorgen, Gruvgatan 2
Mörarp 5:18, kv Brödkorgen, Margaretagatan 22
Mörarp 5:19, kv Brödkorgen, Margaretagatan 24
Mörarp 5:20, kv Brödkorgen, Margaretagatan 26
Mörarp 5:21, kv Brödkorgen, Margaretagatan 28
Mörarp 5:23, kv Brödkorgen, Norra Bokhagsvägen 22
Mörarp 5:26, kv Brödrosten, Sofiegatan 12
Mörarp 5:28, kv Brödrosten, Sofiegatan 8
Mörarp 5:30, kv Brödrosten, Sofiegatan 4
Mörarp 5:31, kv Brödrosten, Sofiegatan 2
Mörarp 5:32, kv Brödspaden, Sofiegatan 1
Mörarp 5:33, kv Brödspaden, Sofiegatan 3
Mörarp 5:36, kv Brödspaden, Sofiegatan 9
Mörarp 5:38, kv Brödspaden, Sofiegatan 13
Mörarp 7:22, Bjuvsleden 24
Syltburken 1, Villagatan 17 (uthus)
Syltburken 4, Villagatan 11
Syltburken 8, Villagatan 3
Syltburken 9, Villagatan 1 (endast uthus)
Syltburken 14, Laborantgatan 8
Syltskeden 2, Villagatan 21
Syltskeden 3, Villagatan 19
Tekoppen 3, Mörapsgårdsvägen 5

Mörarp har en lång historia som centralort i Luggude härad. Idag är Mörap en attraktiv bostadsort där villor dominerar byggnadsbeståndet, och där det historiska förflutna är närvarande i de olika miljöerna. Detta bevarandeprogram beskriver både Mörarps historia och de kulturhistoriska värden som bidrar till ortens attraktivitet.

HELSINGBORG
Bevarandeplanskommittén